

אירוע א' - מותו של המנוח ראמ"י ג'רה בכפר ג'ת ביום

1.10.00

רקע

1. בבוקר 1.10.00 התפתחו בוואדי עארה אירועים אלימים בשתי גזרות: גזרת אום אל-פחם וגזרת באקה אל-גרבייה - ג'ת. כוח משמר הגבול, בפקודו של פקד אבו ריש, הגיע תחילה לאום אל-פחם, שם סייע בחילוץ הצוות של השוטר יגאל סבג. לאחר מכן, פנה הכוח לבאקה אל-גרבייה, שם השתתף בפיזור התפרעויות שהיו במקום.

סמוך לאחר השעה 15:00, הגיע דיווח, לפיו זורקים בצומת ג'ת אבנים ומבעירים צמיגים, והכוח פנה לכיוון הכפר ג'ת. הכוח נע בכביש המוליך מבאקה אל-גרבייה לטול כרם והגיע לקטע כביש בו יש פנייה לכפר ג'ת. בהגיע הכוח למקום, היתה הכניסה לכפר ג'ת חסומה, צמיגים בערו ומתפרעים זרקו אבנים. בהוראתו של אבו ריש החלו השוטרים להתעמת עם מפירי הסדר, ואף ירו גלילוני גומי לעברם.

בשלב מסוים החליט אבו ריש לשלוח שני שוטרים, מורשד ושבצינסקי, באיגוף מצד שמאל, לאזור פנצ'ריה, שנמצאה לא הרחק מכביש הגישה לג'ת, על מנת להרחיק את המתפרעים שהשליכו אבנים לעבר הצומת.

במהלך העימות נורה המנוח ראמ"י ג'רה, צעיר תושב הכפר ג'ת, ומאוחר יותר נפטר מפצעיו.

2. חוות הדעת תעסוק בבחינת מעורבותו של ראשד מורשד (להלן – מורשד) במותו של המנוח, שכן עליו הצביעה ועדת אור כאחראי למותו.

השאלות בבסיס חוות הדעת

3. שתי שאלות מרכזיות יש לבחון על מנת לגבש החלטה בדבר אפשרות העמדתו של מורשד לדין פלילי:

הראשונה - האם יש ראיות מספיקות ברמה הנדרשת במשפט פלילי, המלמדות כי הירי שביצע מורשד הוא שהמית את המנוח.

השנייה - האם יש ראיות מספיקות כדי לשלול בהליך פלילי את האפשרות שירי זה היה מוצדק, בנסיבות העניין.

קביעת ועדת אור

4. מסקנת הוועדה היא שהמנוח נהרג כתוצאה מירי גלילוני גומי של מורשד, אשר בוצע בניגוד לנוהל המשטרה, ולפיכך היה בלתי מוצדק.

האזהרה שהזהירה ועדת אור את מורשד:

"בהיותו שוטר משמר הגבול, בעת מילוי תפקידו באירוע שהתרחש בכפר ג'ת ביום 1.10.00, ירה כדורים מצופים גומי מטווח קצר של כ-15 מטר, לכיוון פלג גופם העליון של התושבים אליהם כיוון, וזאת ללא הצדקה ובניגוד להוראות המחייבות בדבר טווחי הביטחון לירי כדורים מצופים גומי, ובדבר החובה לירות כדורי גומי לכיוון הרגליים בלבד, ותוך יצירת סיכון לפגיעה חמורה ואף קטלנית. ירי זה גרם לפגיעה בראשו של אזרח, ולמותו יום לאחר מכן".

בדו"ח הסופי קבעה הוועדה כי העובדות שבאזהרה נמצאו מבוססות.

תמצית מסקנות המחלקה לחקירות שוטרים

5. מסקנת מח"ש היתה שאין ראיות מספיקות להוכחה ברמה הנדרשת למשפט פלילי, כי המנוח נהרג מירי שביצע מורשד. מסקנה נוספת אליה הגיעה מח"ש היתה שאף אם היו ראיות מספיקות לכך שמות המנוח נגרם כתוצאה מירי של מורשד, הרי שלא ניתן לקבוע על פי אמת המידה הנדרשת בפלילים, כי הירי בוצע שלא על פי הנהלים, וממילא לא ניתן לקבוע על פי אמת המידה הנדרשת במשפט פלילי כי הירי בוצע שלא כדין.

העובדות

6. כאמור לעיל, ביום 1.10.00, סמוך לאחר השעה 15:00, הגיע דיווח, לפיו מתפרעים זורקים בצומת ג'ת אבנים ומבעירים צמיגים. עקב כך פנה הכוח של פקד אבו ריש לכיוון הכפר ג'ת. הכוח כלל שלושה צוותים, שהתניידו בשלושה כלי רכב, ובסך הכל מנו בין 10 ל-12 אנשי משמר הגבול. בצומת פגש הכוח קבוצה נוספת של שוטרים מפלוגת המתקנים של מג"ב. הכוח נע בכביש המוליך מבאקה אל-גרבייה לטול כרם, והגיע לקטע כביש בו יש פנייה לכפר ג'ת.

בהגיע הכוח למקום, היתה הכניסה לכפר ג'ת חסומה, צמיגים בערו ומתפרעים זרקו אבנים. המתפרעים עמדו כ-40-50 מטר מהצומת, והתקרבו אליו מידי פעם.

במהלך היום נע הכוח של אבו ריש בין באקה אל-גרבייה ובין ג'ת, כאשר בכל פעם שהכוח הגיע לאחד משני היישובים, המתפרעים בו התפזרו. לעומת זאת, בכל פעם שעזב הכוח את אחד היישובים, חזרו המתפרעים והפרו את הסדר.

בשל מצב זה, החליט אבו ריש לשלוח בהסתר חוליה בת שלושה לוחמים לצומת ג'ת, כדי שתתפוס את אחד המתפרעים ותעצור אותו, מתוך תקווה כי מעצר של מתפרע יגרום להרתעת השאר. לטענת אבו ריש, נדרשה הפעילות כדי להימנע מהצורך לחזור כל פעם למקום על מנת לשוב ולפזר את הפרות הסדר. החוליה כללה את ראשד מורשד, אבי בר ואלכסנדר שבצינסקי. החוליה הגיעה בהסתר לצומת ג'ת והסתתרה מאחורי גבעה קטנה.

המתפרעים זיהו את שלושת הלוחמים, גלגלו צמיגים בוערים לעברם והבעירו את השטח בו שהו.¹ אבו ריש הנחה את הצוות לסגת, ואז הורה לצוותים אחרים להיכנס לצומת באמצעות הגייפים. השוטרים ירדו מהגייפים והחלו לנסות ולתפוס מפרי סדר. המתפרעים זרקו אבנים, אשר פגעו בגייפים.² בשלב זה החלו אנשיו של אבו ריש לירות גלילוני גומי לעבר המתפרעים, תוך שהם מתקדמים לכביש הגישה המוביל מהצומת לכפר ג'ת.

7. לטענת אבו ריש, הירי בוצע לנוכח תחושת סכנה של השוטרים ועל רקע ידיעתו בדבר קיומם של כלי רכב אזרחיים בכביש, אשר לא יכולים היו להמשיך בדרכם. השוטרים לא הצליחו לפנות את הצמיגים הבוערים מהכביש משום שלא היו להם כלים מתאימים לצורך זה.

במצב זה, החליט אבו ריש לשלוח שני שוטרים, מורשד ושבצינסקי, באיגוף מצד שמאל, לפנצ'ריה, המצויה סמוך לכביש הגישה לג'ת, כדי להרחיק את המתפרעים שידו אבנים לעבר הצומת.³

8. בשלב זה, היו המתפרעים הן בתחנת הדלק, הן בצומת המרכזי על כביש הגישה לכפר (להלן - הצומת). מבין שני השוטרים, רק למורשד היה קנה רומה ממנו ניתן לירות גלילוני גומי.⁴ השניים הגיעו לפנצ'ריה, שהו באזור זמן מה וחזרו לאחר מכן אל הכוח בצומת.

בסמוך לחזרתם יצאה מכונית סובארו כחולה מכיוון תחנת הדלק שבמקום, ובתוכה ראמי ג'רה, שנפצע מירי גלילון גומי. מאוחר יותר נפטר ג'רה מפצעיו. בבדיקה התברר כי המנוח נפגע מכדור גומי בעינו, וכתוצאה מכך מת.

¹ אבו ריש, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה.

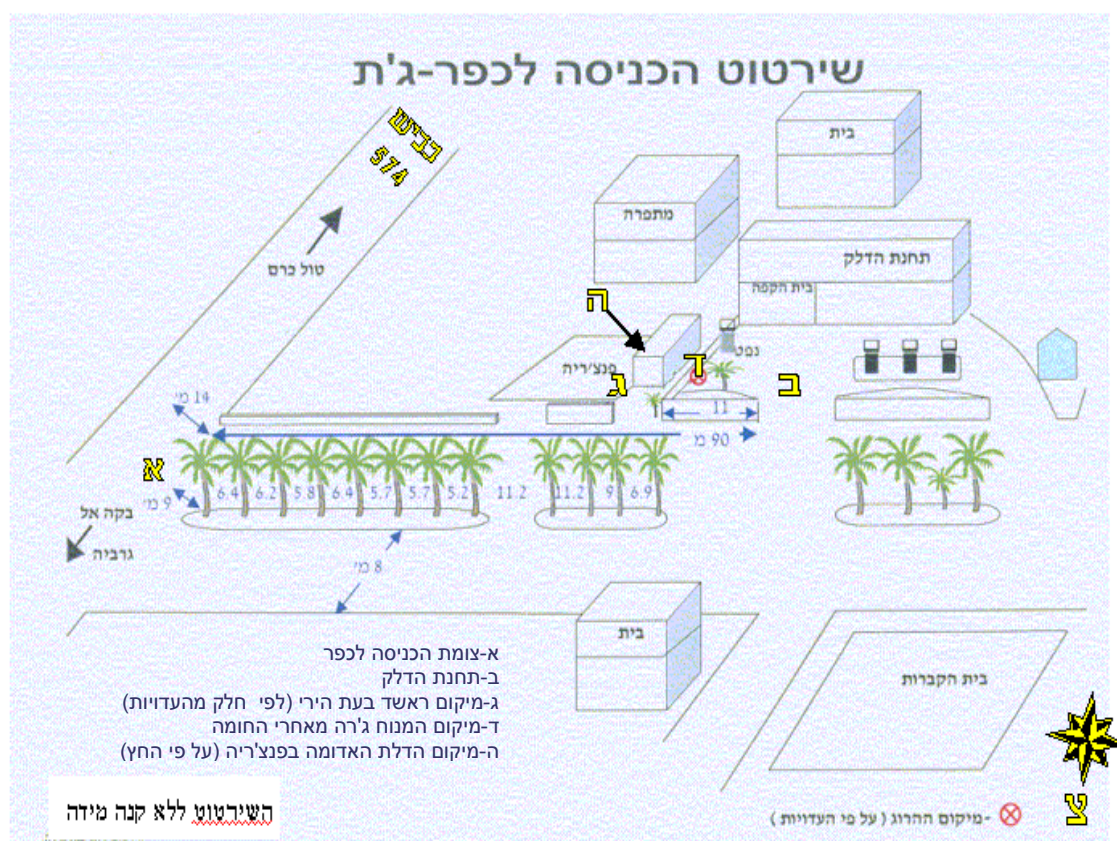
² אבו ריש, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה.

³ אבו ריש, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה.

⁴ אבו ריש, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה; ראשד מורשד, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה.

של המנוח?

10. להלן תרשים של מקום האירוע, שמצורף כנספח לדו"ח הוועדה⁶:

מהעדויות עולה כי ההתפרצות היתה הן על כביש הכניסה לכפר, הן ברחבה של תחנת הדלק.

⁶ המיקומים הרשומים במקרא הם בהתאם למסקנות אליהן הגיעה הוועדה.

א. האם מורשד ירה לעבר המתפרעים כשהיה באזור הפנצ'ריה?

11. עיון בחומר הראיות מלמד, כי ישנן מספר עדויות המצביעות על כך שמורשד ירה לעבר המתפרעים בעת שהיה באזור הפנצ'ריה:

א. עדותו של אבי בר, שוטר מג"ב אשר היה חלק מהצוותים שפעלו בצומת ג'ת באותו יום, אשר העיד בכל עדויותיו, אותן מסר הן בפני הוועדה הן במח"ש, כי ראה את מורשד יורה לעבר המתפרעים בעת שהיה בפנצ'ריה⁷;

ב. עדויותיהם של תושבי ג'ת, אשר היו סמוכים למנוח בעת שנפגע, וחלקם ציין בשלב כלשהו של העדות⁸, כי היה שוטר אחד שעמד סמוך לפנצ'ריה וירה בזמן שהמנוח מת⁹.

ג. הודאתו של מורשד, לפיה ירה לעבר תחנת הדלק. עם זאת מורשד טען שעשה כן בעת שהיה במנוסה מהפנצ'ריה¹⁰.

ד. יצוין כי שבצינסקי, אשר נשלח עם מורשד לפנצ'ריה, אמר בשלב מסוים בעדותו בפני הוועדה, כי הוא לא ראה את מורשד יורה מהפנצ'ריה, אך הוא לא יכול לשלול את האפשרות שהוא ירה, משום שהוא לא היה עמו במשך כל זמן שהותם באזור הפנצ'ריה¹¹.

בנסיבות אלה ישנן ראיות מספיקות לכך שמורשד אכן ירה לעבר המתפרעים בעת שהיה באזור הפנצ'ריה.

ב. האם ניתן להוכיח קשר סיבתי בין הירי שביצע מורשד למותו של המנוח?

12. על מנת שניתן יהיה לבסס את אחריותו של מורשד למות המנוח, יש למצוא ראיות מספיקות לכך שהירי שביצע מורשד הוא זה שפגע במנוח וגרם למותו. להלן ייבחנו הראיות המצויות בחומר החקירה, מהן ניתן ללמוד על הקשר בין הירי שבוצע על ידי מורשד למותו של המנוח.

⁷ אבי בר, הודעתו בפני אוספי החומר, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה, הודעתו במח"ש.
⁸ רוב העדים לא ציינו זאת בתצהיר הראשוני שנלקח מהם על ידי עורכי דין מטעם עדאלה, וחלקם אף לא ציינו זאת בחקירתם הראשונה על ידי הוועדה, אלא רק בשלבים מתקדמים של העדות. התפתחות הגרסה בנסיבות הענין יוצרת קושי ראייתי בפרט על רקע טענה אפשרית בדבר שיחות שהתנהלו בין העדים השונים.

⁹ חנדקולו איאד, עדותו בשלב השני בפני הוועדה; ותד עבד אלרחים, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה; מוחסן מרואן, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה; ג'רה אוסאמה, תצהיר מיום 1.1.01, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה, עדותו בשלב השני בפני הוועדה, הודעתו במח"ש מיום 2.6.04.

¹⁰ הוא מכחיש בתוקף כי ירה מאזור הפנצ'ריה.

¹¹ אלכסנדר שבצינסקי, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

13. עדותו של אבי בר :

מהראיות עולה, כי אבי בר הוא עד אובייקטיבי, נטול אינטרס להפליל את מורשד או להגן עליו.¹²

מטבע הדברים, הוועדה ייחסה חשיבות רבה לעדותו של אבי בר בהקשר זה :

"בר קשר מפורשות את מורשד לירי באדם שנפגע, באומרו בהודעתו לאוספי החומר מטעם הוועדה:

"ראשד הגיע באיגוף למקום שלו וירה גומי לעבר המתפרעים שבשלב הזה זרקו עלינו אבנים. ראשד פגע במישהו וראינו אותו נופל על הריצפה. נוצרה סביב הבנאדם התקהלות ובא רכב סובארו ולקח אותו. הסובארו בצבע תכלת עברה דרכנו בצומת במהירות לכיוון באקה אל-גרבייה. ראינו מבחוץ על הסובארו מלא דם. אבו ריש צעק לראשד לחזור אלינו חזרה. ראשד חזר אלינו".
גם על פי ראיות אחרות, נלקח גרה מהמקום על ידי מכונית סובארו בצבע כחול".

אבי בר נחקר מספר פעמים : פעם אחת על ידי אוספי החומר של הוועדה, פעמיים נוספות על ידי הוועדה ופעם נוספת במח"ש. כמו כן הוא ביצע דו"ח הובלה והצבעה עם חוקרי מח"ש.

בשל חשיבות עדותו, להלן ציטוט הקטעים הרלוונטים :

בפני אוספי החומר

"...אבו ריש שלח את ראשד עם עוד מישהו מצד שמאל למוסך שהיה שם . הם הגיעו לשם דרך איגוף בזמן שאנחנו הסתנו (כך במקור) את המתפרעים אלינו. ראשד הגיע באיגוף למקום שלו וירה גומי לעבר המתפרעים שבשלב הזה זרקו עלינו אבנים. ראשד פגע במישהו וראינו אותו נופל על הריצפה . נוצרה סביב הבנאדם התקהלות ובא רכב סובארו ולקח אותו . הסובארו בצבע תכלת עברה דרכנו בצומת במהירות לכיוון בקעה אל ערבייה, ראינו מבחוץ על הסובארו מלא דם . אבו ריש צעק לראשד לחזור אלינו חזרה. ראשד חזר אלינו..."¹³.

בפני הוועדה – שלב א'

**"השופט תאודור אור : הוא עמד לפני הפנצ'ר... פנצ'ריה כאן, לפני הפנצ'ריה, נכון?
אברהם בר : איפה שהדלת האדומה...
השופט תאודור אור : עכשיו, מה קרה כשהם היו שם?
אברהם בר : בהוראה של אבו ריש, לירות עליהם גומי, על מנת להרחיק אותם.
השופט תאודור אור : כשהוא אמר... כשהם הלכו לשם, שיירו גומי וירחיקו אותם.
אברהם בר : כן, שיירגועו קצת, כאילו, שייכנסו הבית וכל זה. אז הוא הגיע לשם ועשה
מה שאבו ריש אמר לו.**

¹² מורשד נשאל בחקירתו לגבי מערכת היחסים שלו עם בר, ושלל ריב ביניהם - עדותו בשלב השני בפני הוועדה.
¹³ אבי בר, הודעתו בפני אוספי החומר.

השופט תאודור אור: מה, מה זאת אומרת, מה הוא עשה? ירה גומי?

אברהם בר: ירה גומי.

השופט תאודור אור: ומה היה אחרי שהוא ירה גומי?

אברהם בר: אחרי שהוא ירה גומי, הוא פצע שם בן אדם. בן אדם נפצע ולקחו אותו

בסובארו כחולה במהירות, כל הסובארו הייתה בדם, והסובארו עברה דרכנו.

השופט תאודור אור: אתה ראית בערך איפה היה האדם שנפצע?

אברהם בר: האדם שנפצע היה קצת אחרי החומה.

השופט תאודור אור: אם זאת החומה, אז הוא היה סמוך לה מאחוריה, כן?

אברהם בר: לא, לא מאחורי החומה, הוא היה בכביש בזוית אלכסונית לכיוון של ראשד.

השופט תאודור אור: ומפה עד המקום שעמד ראשד, זה היה 15-20 מטר?

אברהם בר: משהו כזה¹⁴.

(ההדגשות אינן במקור)

בפני הוועדה – שלב ב'

”עו”ד דאהר: אני אמשיך. טוב, אני אחזיר אותך, אני אחזיר אותך לעדות שהתחלתי בה. אני שאלתי אותך איפה ראשד עמד? מאחר והיה לך קשר עין אתו מהצומת, איפה הוא עמד כאשר זיהו אותו? כאשר זוהה על ידי מפגינים, איפה הוא עמד, ואני ראיתי מה שסימנת עכשיו, על המפה...”

אברהם בר: כשזיהו אותו הוא לא עמד שם, איפה שסימנתי. כשזיהו אותו הוא היה קצת יותר קדימה. טיפה יותר קדימה.

עו”ד דאהר: איפה יותר קדימה. מה זאת אומרת יותר קדימה?

אברהם בר: כן. הם הגיעו לצומת כיוון הדקלים, הם זיהו אותו, בזווית אלכסונית פחות או יותר, ומשם הם התחילו לרגום אותו באבנים. מעל החומה, מצד שמאל. יש את החומה הזאתי, נכון? ליד הפנצ'רייה... משם הם עלו על החומה, עלו על החומה והתחילו לזרוק סלעים משם, וגם מכיוון הצומת.

השופט תאודור אור: איפה הוא היה כשזרקו את הסלעים שם?

אברהם בר: הוא היה באזור של הסככה של הפנצ'רייה לכיוון... צד שמאל. צד שמאל זה כיוון אה... כיוון הכפר. המשך הכפר.

עו”ד דאהר: כן. אני חוזר. ואני מבין שראשד זוהה בצד הדרומי של הפנצ'רייה, ובניתיים זרקו עליו אבנים ובקת”בים, כפי שאמרת. מה היה לאחר מכן?

אברהם בר: כשאני הייתי מרחוק וראיתי מתחילת הצומת, הוא היה בסכנת חיים. לאחר מכן התבצע ירי גומי, כפי שזכור לי. כמו שאמרתי מקודם, משלושה קנים של גומי.

השופט תאודור אור: מאיפה ירו את שלושה קנים?

אברהם בר: קנה אחד היה של ראשד, שהוא היה באזור הפנצ'רייה שם. ועוד שני קנים מהצומת. תחילת הצומת, למטה.

עו”ד דאהר: תוכל להגיד לי בדיוק איפה ראשד עמד, כשהוא ירה?

¹⁴ אבי בר, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה.

אברהם בר: אני זוכר שמה דלת מברזל. אדומה גדולה. והוא ירה בסוף הדלת פחות או יותר.

עו"ד דאהר: לאיזה כיוון ראשד ירה?

אברהם בר: לכיוון הדקלים. אמצע הכביש.

עו"ד דאהר: למרכז הכביש. יכול להיות מצב שגם ירה לכיוון תחנת הדלק?

אברהם בר: לא. אף ירייה לא התפרצה לכיוון כי אין לו טווח עין בכלל¹⁵.

...

עו"ד דאהר: השאלה שלי היא כזאת. האם ראשד ירה את הכדור, או יותר מכדור, כשירה גומי, האם הוא ירה ממקום אחד בלבד, או שייתכן שלא ראית אותו בכלל מהמקום הזה, וירה במקום אחר?

אברהם בר: בהתחלה ראיתי אותו במקום אחד, ואחר כך ראיתי אותו במקום אחר, כל פעם...

עו"ד דאהר: איפה המקום אחר, שראית אותו יורה?

אברהם בר: קצת יותר אחורה.

עו"ד דאהר: קצת... אני מבין שראשד ירה יותר מפעם אחת ליד הפנצ'רייה?

אברהם בר: כן, ברור. הוא ירה כל פעם שהוא היה צריך לירות.

עו"ד דאהר: יותר מפעם אחת?

אברהם בר: כן. משהו כזה. פעמיים-שלוש.

עו"ד דאהר: כשראשד ירה...

אברהם בר: לא תראה, אני אגיד לך משהו. אני הייתי בתחילת הצומת. אני לא יודע מתי הוא משחרר כל פעם כדור גומי. אני לא יכול להגיד לך וודאית. אני יכול להגיד לך לפי מה ששמעתי באוזן. אבל לראות אותו...¹⁶

...

השופט תאודור אור: האיש שנפל על הכביש במקום שאתה הראית לנו, נפגע מירי שירה ראשד.

אברהם בר: ייתכן מאוד שזה ירי ראשד.

...

השופט תאודור אור: אה... אתה דברת על כך שהכניסו את האיש שנפגע לתחנת הדלק.

אבי בר: כן, לקחו אותו לכיוון תחנת הדלק. היו שם המון אנשים. נתנו לו מים. לא יודע בדיוק, לא ראיתי בוודאות.

השופט תאודור אור: כן, אני שואל את זה מכיוון, שיש כאלה האומרים, שהוא נפל בתוך תחנת הדלק.

אברהם בר: לא. בתוך תחנת הדלק הוא לא נפל.

השופט תאודור אור: אתה בטוח שזה האיש שהוציאו? זה נפל (לא ברור) והכניסו אותו פנימה?

¹⁵ אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הועדה.

¹⁶ אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הועדה.

אברהם בר: בטוח במאה אחוז. הוא נפל על הכביש באמצע, אחרי הדקלים, מצד ימין שלכיוון הכפר¹⁷.

...

פרופ' שמעון שמיר: האם אתה קושר את שני הדברים האלו? דהיינו, שהירי של ראשד לאזור הדקלים, והנפילה של הרוג באזור הדקלים, זה אותו הדבר?

אברהם בר: מה זאת אומרת אותו הדבר?

פרופ' שמעון שמיר: כלומר שהאיש שנפל במקום שבו סימנת, שהוא נמצא בטווח הראייה של ראשד לפי גרסתך, הוא האיש שעליו ירה ראשד?

אברהם בר: יכול להיות שמישהו אחר ירה ב... יכול להיות שמישהו אחר גם ירה בו, אבל כעיקרון, כן.

פרופ' שמעון שמיר: זאת אפשרות? יכול להיות שמישהו אחר ירה, אבל הירי של ראשד יכול היה לפגוע...

אברהם בר: תשמע, היו שלוש קנים בשטח...

פרופ' שמעון שמיר: באותו האיש שנפל במקום שבו סימנת.

אברהם בר: כן¹⁸.

חקירתו במח"ש

"שאלה: לאיזה כיוון ירה ראשד בעת שפגע באותו אדם?

תשובה: הוא היה ליד הפנצריה הוא היה בכריעה משהו כזה וירה לכיוון למעלה (מסמן בחץ על גבי הסקיצה שצייר ס.א. 1).

שאלה: האם בזמן שראשד ירה ופגע במישהו היו עוד שוטרים שירו?

תשובה: אני ראיתי בוודאות את ראשד יורה ופוגע במישהו, אני לא זוכר אם היו שוטרים שירו.

שאלה: באיזה מקום נפל האדם שנפגע?

תשובה: ראשד היה ליד הפנצריה כרע ברך משהו כזה, המפגינים היו על הכביש ובתחנת הדלק מאחורי החומה הוא ירה בזווית אלכסונית והבחור נפל במרכז הכביש מול תחנת הדלק, לקחו אותו בסובארו אחר כך שמענו בחדשות שהוא מת.

שאלה: איך לקחו אותו בסובארו?

תשובה: הבחור הזה התפרפר על הרצפה תפסו אותו ידיים ורגליים, הסובארו הגיע לא יודע מאיפה עצרה משהו בתחנת הדלק הכניסו אותו לסובארו ואז ירדו במהירות לכיוון שלנו וראיתי דם על הסובארו¹⁹.

שאלה: איך אתה יודע שראשד ירה כדור גומי והוא זה שפגע באותו אדם שנפל?

תשובה: אני הייתי בקשר עין עם ראשד ראיתי אותו מכוון לעבר המפגינים ירה גומי וראיתי מייד מישהו נופל, אני לא מבין למה אתה לא נותן לי לקרוא את העדות שמסרתי בפני החוקר בוועדה ואז אני אזכר בכל האירוע ומסור לך פרטים מדויקים יותר²⁰.

¹⁷ אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

¹⁸ אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

¹⁹ אבי בר, הודעתו במח"ש.

שאלה: האם ראשד סיפר שפגע במישהו?

תשובה: אמר את זה בכללית לכולם וכולם יודעים וזה לא דבר שניתן להסתיר וראשד הוריד אותו והוריד אותו וודאית.

שאלה: האם אתה שמעת דבר זה מפיו של ראשד?

תשובה: לא זוכר²¹.

(ההדגשות אינן במקור)

עוד יצוין כי אבי בר העיד, כי לאחר שמורשד חבר אליהם בצומת כשחזר מהפנצ'ריה, בוצע ירי גומי על ידי מורשד ואבו ריש מהצומת, אך לא היו נפגעים²².

לסיכום עדותו של אבי בר, הוא ממקם את מורשד בעת הירי סמוך לפנצ'ריה, ואת המנוח בכביש הכניסה לכפר ג'ת, סמוך לחומה שברחבה של תחנת הדלק. יצוין כי עדותו של בר, באשר למיקומו של המנוח בעת שנורה, משתנה במעט בין עדויותיו השונות בכל הנוגע לנקודה הספציפית על הכביש בה נפל²³. עם זאת, כבר בעדותו הראשונה מיקם בר את המנוח על הכביש. עוד יצוין, כי אבי בר הציע לוועדה לצאת עמו למקום האירוע על מנת שיוכל להצביע במדויק על מקום הנפילה, אך הדבר לא נעשה. בחקירתו במח"ש התבקש בר לראשונה להצביע על מקום הנפילה. בעת ההצבעה הצביע בר על מקום הנפילה של המנוח בין הדקל ה-12 לדקל ה-13.

כמו כן, בר העיד מפורשות, מספר פעמים, כי ראה את מורשד יורה ופוגע במישהו, ואף טען באחת מעדויותיו, כי הוא בטוח שהמנוח נפגע מהירי של מורשד:

"...ראשד הגיע באיגוף למקום שלו וירה גומי לעבר המתפרעים שבשלב הזה זרקו עלינו אבנים. ראשד פגע במישהו וראינו אותו נופל על הריצפה..."²⁴.

"אברהם בר: אחרי שהוא ירה גומי, הוא פצע שם בן אדם. בן אדם נפצע ולקחו אותו בסובארו כחולה במהירות, כל הסובארו הייתה בדם, והסובארו עברה דרכנו..."²⁵.

"שאלה: איך אתה יודע שראשד ירה כדור גומי והוא זה שפגע באותו אדם שנפל?

תשובה: אני הייתי בקשר עין עם ראשד ראיתי אותו מכוון לעבר המפגינים ירה גומי וראיתי מייד מישהו נופל..."²⁶.

²⁰ אבי בר, הודעתו במח"ש.

²¹ אבי בר, הודעתו במח"ש.

²² אבי בר, הודעתו במח"ש.

²³ בעדותו הראשונה מיקם את המנוח סמוך לדקל 9, ובביקור במקום שעשה עם חוקרי מח"ש הצביע על מקום הנפילה של המנוח בין דקל 12 ל-13. יצוין, כי לא נמצא יסוד של ממש לטענה שבר שינה את גרסתו על מנת לסייע למורשד, זאת משום שבהודעתו האחרונה שניתנה במח"ש, בצד מסירת מיקומו המדויק של הנפגע, הפליל בר את מורשד בצורה ישירה.

²⁴ אבי בר, הודעתו בפני אוספי החומר.

²⁵ אבי בר, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה.

²⁶ אבי בר, הודעתו במח"ש.

14. למעשה, עדותו של אבי בר מספקת לכאורה ראייה מספקת לכך שהמנוח נפגע מהירי של מורשד. בצד זאת, בר עצמו העיד, כפי שיפורט בהמשך, כי בזמן שמורשד ירה והמנוח נפגע בוצע ירי נוסף ע"י שוטרים שהיו בצומת. בר העיד כי **"יתכן מאוד"** שהמנוח נפגע מירי של מורשד, אך הוא לא שלל אפשרות שהמנוח נהרג מירי של שוטר אחר.²⁷ באשר לדבריו של בר במח"ש, לפיהם מורשד סיפר **"בכללית לכולם"** שהוא פגע במישהו, בר לא העיד כי שמע את הדברים מפיו של מורשד, ועל כן חלק זה בעדותו אינו קביל כראיה נגד מורשד.

עדותו של בר, לפיה הוא ראה את המנוח מפונה ברכב סובארו כחול אכן מחוזקת בעדויות אחרות; ברם, על פי חלק מעדויות השוטרים, הפינוי ברכב הסובארו נעשה כרבע שעה לאחר שמורשד חבר אליהם שוב בצומת, סתירה המעוררת קושי.²⁸

15. עדויותיהם של תושבי ג'ת:

רבים מתושבי ג'ת נחקרו בפרשייה זו, חלקם על ידי מח"ש בלבד.

כאמור לעיל, חלק מהעדים ציינו בשלב כלשהו של העדות, כי היה שוטר אחד שעמד סמוך לפנצ'ריה וירה בזמן שהמנוח מת.²⁹ עדויות אלה תומכות בעדותו של אבי בר, שהובאה לעיל, בנקודה זו. עם זאת, כאמור, רוב העדים לא ציינו זאת בתצהיר הראשוני שנלקח מהם על ידי עורכי דין מטעם עדאלה, וחלקם אף לא ציינו זאת בחקירתם הראשונה על ידי הוועדה, אלא רק בשלבים מתקדמים של העדות.

כך או כך, עיקר הוא שבניגוד מוחלט לעדותו של בר, אשר מיקם את המנוח על כביש הכניסה לכפר, בין הדקלים, כל תושבי ג'ת שנחקרו על ידי הוועדה, העידו כי המנוח עמד איתם סמוך לחומה ברחבה של תחנת הדלק. בנוסף, כל העדים טענו כי אף אחד מהם, לרבות המנוח, לא לקח חלק בהתפרעות. כולם העידו כי הם עמדו במקום וצפו במתרחש בצומת.³⁰

כפי שיובהר להלן, שאלת מיקומו של המנוח בעת שנפגע היא מהותית לבחינת שאלת הקשר הסיבתי כמו גם לשאלת טווח הירי, שאלות העומדות במוקד בחינת אחריותו של מורשד וטיבה.

חלק מתושבי ג'ת, שנחקרו על ידי מח"ש (ולא נחקרו על ידי הוועדה), נחקרו בתחנת עירון במהלך סוף שנת 2000, בחשד כי השתתפו בהתפרעות שהיתה ביום 1.10.00 בכפר ג'ת, וידו אבנים לעבר השוטרים. שניים מהנחקרים הפלילו את המנוח בהשתתפות בהתפרעות ובידוי

²⁷ אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הוועדה, הודעתו במח"ש.

²⁸ נקודה זו תפורט בהמשך חוות הדעת.

²⁹ חנדקולו איאד, עדותו בשלב השני בפני הוועדה; ותד עבד אלרחים, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה; מוחסן מרואן, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה; ג'רה אוסאמה, תצהיר מיום 1.1.01, עדותו בשלב השני של הוועדה, הודעתו במח"ש מיום 2.6.04.

³⁰ חנדקולו איאד, תצהיר שניתן ביום 1.1.00, הודעתו במח"ש מיום 2.6.04; ותד עבד אלרחים, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה, הודעתו במח"ש מיום 2.6.04; מוחסן מרואן, תצהיר מיום 31.12.00, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה, עדותו בשלב השני בפני הוועדה; ג'רה אוסאמה, תצהיר מיום 1.1.01, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה, הודעתו בשלב השני בפני הוועדה, הודעתו במח"ש מיום 2.6.04; מדחת ג'רה, תצהיר מיום 9.12.00, עדותו בשלב השני בפני הוועדה; איאד ג'רה, תצהירו מיום 31.12.00, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

אבנים לעבר השוטר³¹. אף השוטר אבי בר העיד, כי המנוח היה אחד המסיתים העיקריים שלקחו חלק בהתפרעות³². ברור כי עדויות אלה מעוררות קושי מובנה באשר לאפשרות לסמוך על עדויות תושבי ג'ת. קושי זה מצטבר לעובדה שעדים אלה לא סיפרו על שוטר שירה מהפנצ'ריה בעדויותיהם הראשונות, ולכך שגרסאותיהם הראשונות, שניתנו בתצהירים לעדאלה, דומות עד זהות זו לזו בנקודות מסוימות.

16. לסיכום, על פי עדויותיהם של תושבי ג'ת, הם ממקמים שוטר (כנראה מורשד) בסמוך לפנצ'ריה בעת שנפגע המנוח, ואילו את המנוח הם ממקמים בסמוך לחומה שבתוך הרחבה של תחנת הדלק, טווח קצר מאוד מהמקום בו עמד מורשד; בצד האמור, איש מעדים אלה אינו מעיד כי ראה שהמנוח נפגע מירי של מורשד. מנגד עומדת עדותו של השוטר אבי בר, הקושר לכאורה את הפגיעה במנוח לירי שביצע מורשד, אך ממקם את הנפגע במקום שונה לחלוטין, שלא בתחנת הדלק, בטווח רחוק יחסית ממורשד, על כביש הגישה לכפר בינות לדקלים. על פני הדברים, נדרשת הכרעה מקדמית בין גרסת בר לגרסת אנשי ג'ת באשר לנסיבות הפגיעה במנוח ומיקומו בעת שנפגע, על מנת להעריך - לצורך בחינת טיב אחריותו של מורשד ולצורך בחינת הקשר הסיבתי - את טווח הירי ואת מידת החשיפה של המנוח לקו ירי של קנים נוספים בעת הפגיעה.

17. עדויות של אלכסנדר שבצינסקי:

שבצינסקי נחקר על ידי אוספי החומר של הוועדה, פעמיים על ידי הוועדה ופעם על ידי מח"ש. יצוין כי הוא סרב שמח"ש תעשה שימוש בעדויותיו בפני הוועדה.

באמרתו בפני אוספי החומר, אמר שבצינסקי, כי כשהגיעו הוא ומורשד לאזור הפנצ'ריה, מורשד נשאר שם, והוא הלך למשך כדקה או שתיים לחפש מקום דרכו יוכלו להתקרב למפגינים³³. לאחר שאיתר מקום כאמור, הוא חזר לקרוא למורשד, וראה אותו עומד מאחורי הפינה של המוסד. מורשד צעק לו להגיע אליו, משום שגילו אותו וזרקו עליו אבנים, והוא רצה לברוח משם. הוא הגיע למורשד, והם ברחו בריצה לצומת, כאשר תוך כדי הריצה נזרקות עליהם אבנים³⁴.

באמרתו הוא ציין כי הוא אינו זוכר אם מורשד ירה מהפנצ'ריה³⁵. הוא הוסיף וציין כי בין חמש דקות לרבע שעה לאחר שהצטרפו לאבו ריש בצומת, יצא רכב פרטי מהכפר, והוא הבין שיש בו פצוץ³⁶.

³¹ ראמי סנדין, אמרתו בתחנת עירון מיום 29.10.2000; בלאל ג'רה, אמירתו בתחנת עירון מיום 25.10.2000. יצוין, כי בחקירותיהם במח"ש חזרו בהם הללו מאמרותיהם בתחנת עירון, וטענו כי אמרו זאת בגלל שהוכו על ידי השוטרים.

³² אבי בר, עדותו בשלב השני לפני הוועדה.

³³ שבצינסקי, עדותו בשלב השני לפני הוועדה.

³⁴ שבצינסקי, הודעתו בפני אוספי החומר.

³⁵ שבצינסקי, הודעתו בפני אוספי החומר.

³⁶ שבצינסקי, הודעתו בפני אוספי החומר.

בעדותו בפני הוועדה חזר שבצינסקי על אותם הדברים³⁷. עם זאת בשלב מסוים בעדותו בפני הוועדה ציין שבצינסקי, כי הוא לא ראה את מורשד יורה מהפנצ'ריה, אך הוא לא יכול לשלול את האפשרות שהוא ירה, משום שהוא לא היה עמו במשך כל זמן שהותם באזור הפנצ'ריה³⁸.

שבצינסקי אף העיד כי לא ראה את מורשד יורה בדרך חזרה מהפנצ'ריה, אך יכול להיות שראה אותו יורה לכיוון המתפרעים כשחזרו לצומת³⁹.

במח"ש חזר שבצינסקי על עיקרי הדברים שאמר בעדותו בפני הוועדה. עם זאת, היו פרטים רבים שלא זכר⁴⁰.

כאמור לעיל, שבצינסקי סרב שיעשה שימוש בעדותו בפני הוועדה. עם זאת, דבריו בועדה הם כמובן חלק מחומר הראיות שיש לבחון, כאשר נבדק הבסיס לחשד נגד מורשד.

18. עדותו של אבו ריש:

אחת מהעדויות עליהן נסמכת הוועדה במסקנותיה היא עדותו של פקד אבו ריש:
"...לכך יש להוסיף, שכאשר חזרו מורשד ושבצינסקי אל הצומת ופנו לאבו ריש, הם סיפרו לו שמורשד ירה גומי וכי כנראה מישהו נפגע. כך מסר אבו ריש בהודעתו..."

אבו ריש כתב דו"ח אירוע ביום 6.11.00 על אירועי כפר ג'ת ביום 1.10.00. כמו כן הוא העיד בבית משפט השלום בחדרה ביום 10.1.2001 וזאת במסגרת ת.פ. 5270/00, בו הועמד לדין פלילי אדם שהשתתף בהתפרעות המתוארת לעיל. בנוסף, הוא מסר הודעה לאוספי החומר של הוועדה וכן נחקר פעמיים על ידי הוועדה, ושלוש פעמים על ידי מח"ש.

בדו"ח שכתב לאחר האירוע, לא ציין אבו ריש, כי מורשד ושבצינסקי אמרו לו שירו גומי וכנראה מישהו נפגע.

באמרתו בפני אוספי החומר של הוועדה, טען אבו ריש, כי כשמורשד ושבצינסקי חזרו מהפנצ'ריה הם אמרו לו שכנראה פגעו במישהו, ולאחר מספר דקות יצא רכב סוברו במהירות, ככל הנראה ממרכז הכפר, ואז מפקד באקה דיווח לו בקשר כי יש פצוע קשה בכפר ג'ת⁴¹:
"אז הגיעו אלי הצוות ששלחתי שמאלה קודם לכן והם אמרו לי כנראה שפגענו במשהו אחר כימה דקות יצאה סובארו תוך כדי צפירות ממרכז הכפר ונסעו במהירות אפשרנו להם לעבור ואז גם דווח לי בקשר מפקדבקעה ואמר כי כנראה שיש פצוע קשה בג'ת."

³⁷ שבצינסקי, עדותו בשלב הראשון לפני הוועדה, עדותו בשלב השני לפני הוועדה.

³⁸ שבצינסקי, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

³⁹ שבצינסקי, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה.

⁴⁰ שבצינסקי, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה.

⁴¹ אבו ריש, הודעתו בפני אוספי החומר.

בעדותו בבית המשפט בחדרה אמר אבו ריש, שרק לאחר שראה את הסוברים יוצאת מהכפר, נודע לו שיש פצוע⁴². מכאן, שגירסה זו סותרת לכאורה את הגרסה לפיה מורשד ושבינסקי אמרו לו שפגעו במישהו כשחזרו מהפנצ'ריה.

בעדותו בפני הוועדה בשלב א' נחקר על כך אבו ריש ואמר את הדברים הבאים⁴³:
"השופט תאודור אור: ואחרי שהם הלכו, מהכיוון שהם הלכו, היה ירי גומי או לא היה ירי גומי?"

סעיד אבו ריש: אחרי... יש פה שני דברים, שהשוטרים טענו שירו שני כדורים.

פרופ' שמעון שמיר: מי זה השוטרים? זה מורשד ראשד?

סעיד אבו ריש: ראשד מורשד, נדמה לי אבי בר.

פרופ' שמעון שמיר: שניהם אמרו ש...?

סעיד אבו ריש: לא זכור לי בדיוק אם שניהם או אחד.

השופט תאודור אור: מה הם אמרו?

סעיד אבו ריש: אמרו שירו שני כדורים, שני כדורי גומי בלבד.

השופט תאודור אור: כן.

סעיד אבו ריש: שני כדורי גומי בלבד, וזה הכל.

השופט תאודור אור: ו... תנסה להיזכר, הם לא אמרו לך שהיה מישהו שנפגע?

סעיד אבו ריש: לא אמרו שנפגע. היה לנו דיווח יותר מאוחר מהמשטרה הכחולה של

נקודת באקה, שאמרו שהיה פצוע, שיש פצוע (לא ברור).

השופט תאודור אור: אני מקריא לך מההודאה שלך שאתה מסרת לחוקרים.

סעיד אבו ריש: כן.

השופט תאודור אור: קורא מהקטע המודפס בעמוד 11: "אז הגיעו אלי הצוות ששלחתי"

אנחנו עכשיו עוסקים בשניים. "ששלחתי שמאלה קודם לכן, והם אמרו לי: "כנראה

שפגענו במישהו". אחרי כמה דקות יצאה סובארו תוך כדי צפירות ממרכז הכפר". אולי

זה מזכיר לך משהו?

סעיד אבו ריש: אמרו שירו, אבל לא זכור לי אם אמרו שנפגע (לא נשמע - מדברים יחד).

הסובארו יצאה, באותו רגע הסובארו יצאה.

השופט תאודור אור: האם זה נכון שאמרת כך לחוקר, מה שהקראתי קודם?

סעיד אבו ריש: מה שכתוב אז זה נכון.

השופט תאודור אור: זה נכון, ככה אמרת לו?

סעיד אבו ריש: יצאה סובארו אחר-כך....

השופט תאודור אור: לא, לא, לא, אני .. סליחה. אני קראתי את הקטע השלם... יצאה

סובארו. אני קראתי קודם שלפני שיצאה הסובארו, "הם אמרו לי כנראה שפגענו

במישהו". זה דבר שרק אתה... החוקר בוודאי לא המציא את זה.

סעיד אבו ריש: אז יכול להיות שאמרו באותם רגעים.

השופט תאודור אור: כן?

⁴² אבו ריש, עדות בבית משפט השלום בחדרה בת.פ. 5270/00 מיום 10.1.2001, הודעתו במח"ש מיום 29.6.2004.

⁴³ אבו ריש, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה.

סעיד אבו ריש: הסובארו יצאה, אני אישית לא ראיתי פצועים, לא ראיתי שפגעו ולא ראיתי שמכוון לנגד מישהו, וסובארו יצאה, ו- (לא ברור) מעבר לזה... אחר כך קיבלנו דיווח, יותר מאוחר, שהיה פצוע, מהמשטרה הכחולה." (ההדגשות אינן במקור)

בעדותו בשלב ב' בפני הוועדה אמר אבו ריש כי⁴⁴:
"השופט תאודור אור: עכשיו, אתה זוכר שכשהם חזרו, הם אמרו לך שכנראה נפגע מישהו?
סעיד אבו ריש: כשחזרו נאמר שירו שני כדורי גומי ויכול להיות שיש פצוע.
השופט תאודור אור: יכול להיות שיש פצוע?
סעיד אבו ריש: על פי מיטב זיכרוני. לא זכור לי מי אמר, או הוא, או השני.
השופט תאודור אור: אבל הם שניהם באו ביחד?
סעיד אבו ריש: שניהם באו ביחד."

וגם⁴⁵:
"השופט תאודור אור: אני שואל אם התעניינת בפרטיו, אחרי ש... דיווחים אתה מעביר כשאתה יודע מה קרה. השאלה אם התעניינת לדעת מה קרה, איפה היה האיש, איפה ירו בו, למה ירו בו, באיזה נסיבות ירו בו?
סעיד אבו ריש: לא התעניינתי.
השופט תאודור אור: עכשיו, הוא גם... הוא לא סיפר לך באיזה נסיבות הוא ירה, ראשד?
סעיד אבו ריש: לא, חוץ ממה שהעביר לי – לא הוסיף כלום.
השופט תאודור אור: חוץ מ...?
סעיד אבו ריש: מה שאמר לי, ברגע שחבר איתי – לא אמר כלום.
השופט תאודור אור: ומה שהוא אמר לך זה רק שכנראה יש פצוע?
סעיד אבו ריש: כנראה שיש פצוע.
השופט תאודור אור: ושהוא ירה שתי יריות?
סעיד אבו ריש: כן."
(ההדגשות אינן במקור)

אף בחקירותיו במח"ש ציין אבו ריש כי ראשד ושבצינסקי דיווחו לאחר שחזרו מהפנצ'ריה, שכנראה פגעו במישהו, אך הוא לא זוכר מי מהם אמר זאת. עוד הוא ציין כי זמן קצר לאחר מכן יצאה הסובר⁴⁶.

הן מורשד, הן שבצינסקי מכחישים, כי אמרו דברים אלה לאבו ריש, כשחזרו מהפנצ'ריה. שבצינסקי אף מכחיש כי שמע את מורשד אומר דברים אלה לאבו ריש⁴⁷. מורשד טוען כי

⁴⁴ אבו ריש, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

⁴⁵ אבו ריש, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

⁴⁶ אבו ריש, הודעתו במח"ש מיום 29.6.04.

לאחר שראה את הסוברים יוצאת עם הפצוע אמר לאבו ריש כי יכול להיות שפגעו במישהו, וכי הוא לא התכוון לומר שהוא פגע⁴⁸:

"ראשד מורשד: הודעתי לו, אחרי שראינו את הסובארו, כי הסובארו עברה עוד כמה דקות ספורות. אמרתי לו... כשראיתי דם, אמרתי לו שיכול להיות שפגענו במישהו. השופט תאודור אור: וכשאתה אומר: "יכול להיות שפגענו במישהו", זה רק אתה היית יכול לפגוע, לא אלכס?

ראשד מורשד: אלכס – לא, אבל היה צוות מהמתקנים.

השופט תאודור אור: מה היה?

ראשד מורשד: היו עוד צוות ממתקנים עם שני רומ"חים. עוד צוות אחד מהמתקנים... לא יודע מה השמות שלהם...

השופט תאודור אור: איפה הם היו?

ראשד מורשד: היו איתנו בכוח.

השופט תאודור אור: לא, לא בכוח, אבל הם היו בצומת?

ראשד מורשד: בצומת, למטה. זה לא ממש בצומת, כי הם דילגו אחרי הצומת איזה חמש או עשר מטה, משהו כזה... בדקל ה... בדקל השני.

השופט תאודור אור: אתה יודע מה המרחק מהצומת לתחנת הדלק?

ראשד מורשד: בסביבות מאה מטר. (לא ברור) הדקל השני או השלישי והיו ביניהם, כי כשחזרתי לכוח, קפצנו ל... יש שם איזה קיר... קפצנו מהקיר (לא ברור) עם הכוח.

השופט תאודור אור: כן והסובארו יצאה אחרי שירית מהמקום הזה?

ראשד מורשד: אחרי שחברתי עם אבו ריש. אחרי שירית, כמובן.

השופט תאודור אור: אחרי שירית גם מהמקום הזה?

ראשד מורשד: לא, אני יריתי מהמקום הזה וחברתי עם אבו ריש, אחרי כמה דקות ספורות הסובארו עברה, אז כשראיתי את הדם על הסובארו, אמרתי לו "יכול להיות שפגענו במישהו".

השופט תאודור אור: כן, אבל בין ה... כשירית מהנקודה הקודמת ועד שיצאה הסובארו, ירית עוד פעם לכיוון תחנת הדלק?

ראשד מורשד: לכיוון תחנת הדלק מהמשאית?

השופט תאודור אור: אחרי המשאית, כשחברתי לאבו ריש.

ראשד מורשד: כשחברתי לאבו ריש?

השופט תאודור אור: כן.

ראשד מורשד: לכיוון תחנת הדלק – לא."

⁴⁷ שבצינסקי, הודעתו בפני אוספי החומר, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה, עדותו בשלב השני בפני הועדה. יש להדגיש בהקשר זה כי אבו ריש העיד שהשניים חזרו יחדיו, ולכן לו מורשד היה אומר לו דבר כזה, שבצינסקי אמור היה לכאורה לשמוע את הדברים.

⁴⁸ ראשד מורשד, עדותו בשלב השני לפני הועדה.

19. לסיכום נושא זה נאמר, כי אבו ריש מסר כמה גרסאות בעניין. מחד, הוא אכן מסר לאוספי החומר ולמח"ש כי כששני השוטרים חזרו הם אמרו לו שירו וכנראה פגעו במישהו. מאידך, בעדותו בפני הוועדה מסר, כי השניים רק אמרו לו שירו, אך לא שפגעו, אם כי בלחץ החקירה אישר שיתכן שאמרו לו שכנראה נפגע מישהו. כן נזכיר, כי הן בעדותו בבית משפט השלום, הן במזכר שכתב, לא התייחס לעניין זה ומעדותו בבית המשפט אף עולה לכאורה, כי נודע לו על קיומו של פצוע רק בשלב מאוחר יותר, לאחר פינויו, ומכאן משתמעת לכאורה גרסה לפיה השניים לא סיפרו לו כשחזרו שכנראה פגעו במישהו. בנסיבות אלה, אמנם עדות אבו ריש מהווה ראיה נסיבתית לכך שאכן מורשד הוא שפגע במנוח. עם זאת, גרסאותיו השונות של מורשד ועדותו בועדה מכרסמות במשקלה הלכאורי של ראיה זו הנשקלת יחד עם מכלול הראיות האחרות, כפי שיפורט בהמשך.

20. עדותו של מורשד

מורשד נחקר על ידי אוספי החומר של הוועדה, פעמיים על ידי הוועדה עצמה ושלוש פעמים על ידי חוקרי מח"ש. מורשד שינה גרסתו מספר פעמים בנקודות מהותיות, עובדה המקשה ללמוד מעדות זו פרטים מהותיים על מיקומו בעת שירה, ולאיה כיוון ירה. בשל חשיבות הדברים, יצוטטו להלן דבריו בכל אחת מהחקירות שלעיל:

בפני אוספי החומר של הוועדה

"...ואז אבו-ריש לקח אותנו עם ג'יפ קדימה לכיוון מגל הוריד אותנו בסביבות 100 או 150 מטר מהצומת ואמר לנו לעשות איגוף ולהגיע לאזור של הפנצ'רים בלי שיגלו אותנו וזה על מנת לתפוס מפגין שזורק אבנים ומבעיר צמיגים. הלכנו לפנצ'רים רק אני ואלכס הגענו עד האזור שאחורי הפנצ'רים ועמדנו מאחורי הפנצ'ריה שזה מרחק של 80 או 90 מטר מכביש הכניסה לג'ת. כשזיהינו כמה מפגינים רצנו בריצה לכיוון שלהם, רצנו 20 מטר אחרי זה זיהו אותנו והתחילו לזרוק אבנים. זה היה מרחק של 70 מטר בין המפגינים לבינינו. ואז רצנו למטה לצומת לכיוון אבו-ריש.

עמדנו בדקל הראשון שזה מרחק מהצומת של 10 או 15 מטר ואז קיבלנו את האישור מאבו-ריש לפנות באמצעים. האישור הגיע מבנצי דרך אבו-ריש. אני יריתי 4 טמפונים של גומי, יריתי לכיוון המפגינים שהיו על הכביש ועמדו צמוד לתחנת הדלק עמדנו שם בשורה וירינו משלושה רובים כדורי גומי ועוד פדרל אחד ירה גז אבו-ריש לקח את הרובה ממני וגם הוא ירה גומי הוא ירה איזה 5 או 6 גומי לא יותר.

הירי שלנו נמשך לא יותר מ- 5 או 10 דקות והמפגינים חזרו אחורה ואנחנו חזרנו לכיוון הג'יפים שלנו. 5 דקות אחרי הירי שלנו ראיתי רכב סובארו יוצא מהישוב לא ראיתי מהיכן יצא וראיתי דם על המכסה תא-המטען שלנו והבנו שיש פצוע ברכב..."⁴⁹.

ועוד:

"ש.ת. אני לא ראיתי בשום שלב של ירי שלי שמשווא נפגע.

⁴⁹ ראשד מורשד, הודעתו בפני אוספי החומר.

ש.ת. אני מאזור הפנצ'ריה לא יריתי בכלל רק כשרצתי מהפנצ'ריה עד לדקל הראשון רק אז יריתי גומי. אני יריתי לכיוון הכביש איפה שהמפגינים. לא יריתי לכיוון תחנת הדלק"⁵⁰.

דהיינו, על פי עדות זו, מורשד טוען כי לא ירה מהפנצ'ריה לכיוון המתפרעים, אלא ירה לעברם רק לאחר שחזר מהמארב בפנצ'ריה וחבר לכוחות בצומת. על-פי עדותו זו, הוא ירה במקביל לשוטרים נוספים. בנוסף הוא טוען, כי לא ירה לכיוון המתפרעים בתחנת הדלק.

בפני הוועדה – שלב א'

"השופט תאודור אור: אחרי שחזרתם לצומת ו- (לא ברור) כעבור זמן שוב ביקש אבו ריש ממך ומעוד אחד, ללכת שוב פעם שמאלה שמה. אתה זוכר את זה?
מורשד ראשד: נכון, ללכת שמאלה, איפה תחנת הדלק נמצאת.
השופט תאודור אור: ממי הוא ביקש את זה?
מורשד ראשד: ממני ומאלכס.
השופט תאודור אור: ממך ומאלכס, ואתם הלכתם?
מורשד ראשד: אנחנו הלכנו.
השופט תאודור אור: לאן אתם הגעתם?
מורשד ראשד: הגענו לפני הפנצ'ריה. הגענו לפני הפנצ'ריה.
השופט תאודור אור: זאת הפנצ'ריה?
מורשד ראשד: נכון.
השופט תאודור אור: אתה רואה את זה?
מורשד ראשד: אני עמדתי בפינה האחורית של הפנצ'ריה, שם איפה האדום.
השופט תאודור אור: וכשעמדת פה, מה עשית שם?
מורשד ראשד: כשעמדתי פה אני הייתי בקשר עם (לא ברור) שאמר לי הוא... נתן לי איזה אינפורמציה איפה האנשים נמצאים שאני אתפוס אותם. לא הצלחנו לתפוס אף בן אדם. למה, כי הם התחילו לזרוק אבנים ולזרוק בקת"בים. גם זרקו עלינו איזה בקת"ב. ואנחנו ירדנו לכיוון הצומת.
השופט תאודור אור: עכשיו לך.. היה איתך.. לך הייתה אפשרות לירות כדורי גומי? היה לך רובה לצורך זה?
מורשד ראשד: נכון, היה לי רומה.
השופט תאודור אור: ואתה באותה הזדמנות...
מורשד ראשד: ירדנו למטה, אחרי זה היה שוב מרומה ל- (לא ברור) גומי. ירדנו למטה לכיוון הצומת. תוך כדי ירידה ירינו גומי.
השופט תאודור אור: תוך כדי ירידה. איפה היית כשירית גומי?
מורשד ראשד: היינו בסביבות 20 או 30 מהצומת.
השופט תאודור אור: כלומר זה הצומת, זה 20-30 מטר מהכיוון הזה?
מורשד ראשד: כן.

⁵⁰ ראשד מורשד, הודעתו בפני אוספי החומר.

השופט תאודור אור: עכשיו, אתה זוכר, האם זה נכון, שאתה בין היתר באותה הזדמנות, שהלכתם שניכם, אתה ואלכס, הייתם גם במקום הזה כאן, בצד הזה של הסוף של הפנצ'ריה?

מורשד ראשד: לא, בצד הזה לא יכולנו להגיע, למה, כי אנשים היו ממש מעלינו. אנשים היו קרובים אלינו.

השופט תאודור אור: העד התייחס למקום בפינה הימנית התחתונה של הפנצ'ריה וביחס לכך שלא היו שם...

מורשד ראשד: נכון, תוך כדי ריצה, תוך כדי ריצה למטה, עברתי מהפינה השמאלית, הימנית, סליחה⁵¹.

וגם:

"השופט תאודור אור: איפה ירית?

מורשד ראשד: יריתי למטה.

השופט תאודור אור: העד מראה על המקום בחזית מוסך הפנצ'ריה ואומר שייתכן שכאן הוא עבר כשהוא חזר לכיוון הצומת, אבל מכאן הוא לא ירה, אלא כשהוא הגיע לצומת. העד מסתכל על התמונה הפנורמית מ' 1 ומצביע על מקום בו נראית משאית ואומר שמהמקום הזה אולי הוא ירה, אבל לא על יד הפנצ'ריה⁵².

וגם:

"השופט תאודור אור: זאת אומרת, כאשר אתה אומר שחזרת וירית בדרך חזרה, זה היה לכיוון הכביש ולא לכיוון תחנת הדלק?

מורשד ראשד: לא, לא, בדרך חזרה יריתי לכיוון תחנת הדלק, נכון.

השופט תאודור אור: כן ירית לכיוון תחנת הדלק?

מורשד ראשד: לכיוון... לכיוון הכביש גם.

השופט תאודור אור: וכשירית לכיוון תחנת הדלק ראית אנשים? או שסתם ירית באוויר?

מורשד ראשד: לא, היו שם כמה... כמה אנשים, ויש גם כמה אנשים שעמדו גם על הקיר.

השופט תאודור אור: זאת אומרת שהיה לך שדה ראיה לראות אנשים על הקיר?

מורשד ראשד: כן, כן כשירדתי למטה אז כן.

השופט תאודור אור: בטח ראית רק את חלק הגוף העליון שלהם, לא? כי יש חומה שהיא מסתירה.

מורשד ראשד: יש... יש אנשים. נכון שיש חומה, אבל יש אנשים שעמדו ממש על הקיר לזרוק אבנים⁵³.

⁵¹ ראשד מורשד, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה.

⁵² ראשד מורשד, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה.

⁵³ ראשד מורשד, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה.

דהיינו, בעדותו הראשונה בפני הוועדה חוזר מורשד על טענתו, כי לא ירה מהפנצ'ריה לכיוון המתפרעים, אלא ירה לעברם לאחר שחזר מהמארב בפנצ'ריה וחבר לאבו ריש. עוד הוא העיד, כי עשה זאת במקביל לירי של שוטרים נוספים. עם זאת הוא משנה גרסתו באשר לכיוון הירי, וטוען כי ירה אף לעבר תחנת הדלק.

בפני הוועדה – שלב ב'

”עו”ד חיר: אני עכשיו מתמקד בשאלה של האיגוף, כשהגעת אתה ואלכס...”

ראשד מורשד: אלכס.

עו”ד חיר: אתה סיפרת בעדות שלך וגם אלכס סיפר שהגעתם לדלת האדומה.

ראשד מורשד: נכון.

עו”ד חיר: מה שלחת אלכס לעשות?

ראשד מורשד: שלחתי אלכס לבדוק אם מאחורה יש איזה מעבר שנוכל לעבור, לתפוס את המפגינים.

עו”ד חיר: מה זה מאחורה? מאחרי ההר?

ראשד מורשד: פה. מאחרי ה...

עו”ד חיר: יפה, ומה... ומה קרה?

ראשד מורשד: אני חיכיתי לו ליד הדלת האדומה, על מנת לשמור קשר בין אלכס לבין המפגינים, שלא...

עו”ד חיר: איפה היו המפגינים כל העת הזה?

ראשד מורשד: המפגינים היו בכביש והיו בלמעלה... בתחנת דלק. פה, באזור הזה.

עו”ד חיר: באזור הפנצ'ריה למטה?

ראשד מורשד: בוא לקחת צמיגים מהפנצ'ריה, אז זה ברגע... זה ברגע שחשפו אותנו.

עו”ד חיר: עכשיו, אני אומר לך לפי העדות שאלכס מסר לועדה... אני יכול להקריא לך את העדות... בזמן הזה שאלכס עלה למעלה, אתה נשאר ליד הדלת האדומה או התקדמת קדימה?

ראשד מורשד: לא, נשארתי... שמרתי על קשר עין בין אלכס לבניי, לבין המפגינים.

עו”ד חיר: אלכס אומר שאתה התקדמת לפינה הימנית התחתונה של (לא ברור)

ראשד מורשד: לא, זה לא היה, כי זה סכנת חיים, אני מסכן את החיים שלי ואני מסכן את החיים של... אני לא יכול להפקיר את אלכס בשטח לבד.

עו”ד חיר: אני אקריא לך מה שאלכס אמר (לא נשמע – אינו מדבר למיקרופון) אז בזמן הזה אלכס לא יכל לראות אותך שהגעת... אתה היית בקשר עין איתו, הוא היה (לא ברור) איגוף והדרך חסומה ואתה היית ליד הדלת האדומה?

ראשד מורשד: נכון.

עו”ד חיר: מה קרה אחרי זה?

ראשד מורשד: אחרי זה חשפו אותנו... אנשים שבאו לקחת צמיגים חשפו אותנו וישר קראתי לאלכס וצמצנו לכיוון המשאית, על מנת לתפוס מחסה. אז כל... כל הדרך הזאתי מהפנצ'ריה... מהדלת האדומה למשאית, כל הדרך זרקו עלינו אבנים.

עו”ד חיר: ואני מקשה עליך עוד יותר ואומר לך: למה לא ברכת אחורה לכיוון עמוד הטלפון, לכיוון השדה הפתוח?

ראשד מורשד: יש הרבה מכשולים שם.
 עו"ד חיר: למה חזרת בחזרה לכוח?
 ראשד מורשד: למה חזרתי לכוח? – על מנת שיעזרו לי.
 עו"ד חיר: שיעזרו לך... ודאגת שאלכס יהיה איתך, לפניך, אחריך?
 ראשד מורשד: אלכס... כשאני עמדת מאחרי המשאית, אמרתי לו: "תמשיך לצמצם לכיוון הכוח"... (לא ברור) אחרי המשאית, על מנת שאני אגן עליו גם ואגן על עצמי.
 עו"ד חיר: ולמה הסתובבת וחזרת בכלל לאזור המשאית או עצרת ליד אזור המשאית?
 ראשד מורשד: נכון, אם אני רץ לכיוון ה... לכיוון השוטרים, החיילים שהיו איתי, אני חשוף... חשוף להם ואני לא רואה אותם, הם רואים אותי ואני לא רואה אותם. לא יודע מה יעשו לי מאחור. אני לא מסתכל אחורה... אז רציתי לשמור על קשר עין איתם וגם עם אלכס.
 עו"ד חיר: אני מתנצל, אני אומר: מתי ירית גומי בכלל בכל האירוע?
 ראשד מורשד: גומי... יריתי כדור אחד לפני... אחרי המשאית, יענו... כאילו...
 עו"ד חיר: לפני זה ירית גומי גם?
 ראשד מורשד: לא.
 עו"ד חיר: אחרי זה ירית?
 ראשד מורשד: גם לא.
 עו"ד חיר: אחרי שהגעת לצומת, לא ירית גומי?
 ראשד מורשד: אחרי שהגעתי לצומת, זה אחרי המון זמן, כבר ה... ההפגנה כבר... לא היו מפגינים כבר...
 עו"ד חיר: כשירית מכיוון המשאית, לאיזה כיוון ירית?
 ראשד מורשד: לכיוון תחנת הדלק"⁵⁴.

וגם:

"השופט תאודור אור: אני שכחתי לשאול אותך איזה שאלה ביחס להודעה שלך. אתה בהודעה שלך, כשאתה מציין שירית, אתה לא מציין שירית ליד משאית (לא ברור) אתה מתאר שאתם חזרתם לאבו ריש, הגעתם לדקל הראשון ומשם... "ואז רצנו למטה לצומת, לכיוון אבו ריש, עמדנו בדקל הראשון שזה מרחק מהצומת של עשרה – חמישה עשר מטר ואז קיבלנו את האישור מאבו ריש לפנות... לפנות באמצעים. האישור הגיע מבנצי דרך אבו ריש. אני יריתי ארבעה טמפונים של גומי, יריתי לכיוון המפגינים שהיו על הכביש ועמדו צמוד לתחנת הדלק. עמדנו שם בשורה וירינו משלושה רובים כדורי גומי ועוד פדרל אחד ירה גז". אתה זוכר שאתה אמרת דבר כזה לחוקרים?
 ראשד מורשד: פה? אה... לחוקרים עצמם?
 השופט תאודור אור: כן. לחוקרים... בפעם הראשונה שמסרת גרסה, לא הזכרת ירי ממקום שעומדת המשאית, אלא רק חזרת לדקל הראשון, משם ירית. לא... לא... ולא לכיוון תחנת הדלק, אלא רק לאנשים שהיו על הכביש. אתה זוכר?

⁵⁴ ראשד מורשד, עדותו בשלב השני בפני הועדה.

ראשד מורשד: אני זוכר שאמרתי דבר כזה, כן. זה אני אמרתי. זוכר – לא זוכר, זה דברים שאני אמרתי.

השופט תאודור אור: אבו ריש ירה באותו יום ירי גומי?

ראשד מורשד: אני לא זוכר אם הוא ירה גומי, כי לא היה לו רומ"ח.

השופט תאודור אור: כי אתה פה בין היתר גם מספר ש-"הוא לקח את הרובה ממני וגם הוא ירה גומי", כלומר היריות שאתה מדבר עליהן, זה היה מיד אבו ריש. היה דבר כזה? ראשד מורשד: יכול להיות, אני לא כל כך זוכר מה שהיה לפני שנתיים. הרבה דברים משתנים, גם... אבל לגבי הירי של המשאית, יכול להיות ששכחתי לציין שיש משאית, אבל אני בטוח שאמרתי ל... אלי, נכון? אלי או אבידן, ואמרתי להם בחקירה שהיתה משאית, אני בטוח (לא ברור) היתה משאית ועוד סוללה ככה ליד המשאית... סוללת עפר.

השופט תאודור אור: כן, אתה גם אמרת שאין לך מושג איך נפגע הבחור שנהרג, אבל אתה יודע שירו לכיוון איפה שהוא עמד גומי. ידעת שירו לכיוונו גומי, הבחור שנהרג, אבל הוא...

ראשד מורשד: ירינו לכיוון תחנת הדלק ולכיוון הכביש, זה מה שאני אומר.

השופט תאודור אור: כן, אז למה אמרת שאתה לא יודע איך הוא נפגע?

ראשד מורשד: לא יודע איך הוא נפגע. יכול להיות שהוא נפגע (לא ברור) מאיפה אני יודע שהוא נפגע בעין, מה שאמרו לי בחקירה?

השופט תאודור אור: אתה אומר שאתה היית ליד... אומר במפורש... שאלו אותך שאלה מפורשת, אתה אומר: "אני מאזור הפנצ'ריה לא יריתי בכלל, רק כשרצתי מהפנצ'ריה עד לדקל הראשון, רק אז יריתי גומי. אני יריתי לכיוון... רק מהדקל הראשון"-אתה אומר במפורש... לא רק שאתה לא אומר שירית ממקום איפה שהיתה המשאית, אתה אומר במפורש: "משם לא יריתי, יריתי רק כשחזרתי מדקל הראשון".

ראשד מורשד: אז יכול להיות שיש איזה טעות, אני יודע... שכחתי אולי... שכחתי כמה דברים"⁵⁵.

בעדות זו שצוטטה בהרחבה, שינה מורשד את גרסתו, וטען שירה לעבר המתפרעים בתחנת הדלק בעת שהיה במנוסה מכיוון הפנצ'ריה לכיוון חבריו השוטרים בצומת, כשתפס מחסה מאחורי משאית שעמדה באזור.

אמרת מורשד במח"ש

במח"ש חזר מורשד בעיקרי הדברים על הגירסה שמסר בפני אוספי החומר של הוועדה, וטען כי לאחר שהיה בפנצ'ריה נע לכיוון חבריו השוטרים שהיו בצומת, ורק כשהיה במרחק של כ- 10 מ' עד 15 מ' מהם ירה לכיוון פלג הגוף התחתון של האנשים שעמדו בכביש⁵⁶.

⁵⁵ ראשד מורשד, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.
⁵⁶ ראשד מורשד, הודעתו במח"ש מיום 27.6.04.

21. לסיכום עדותו של מורשד, החשוד שינה גרסתו מספר פעמים בנקודות מהותיות, ולכן לא ניתן ללמוד מעדות זו על מיקומו כשירה, ולאיזה כיוון ירה. גרסתו כי ירה לעבר המתפרעים בעת שהסתתר מאחורי המשאית, אינה מתיישבת עם עדויותיהם של עדים אחרים ועל כן יש קושי לסמוך עליה. כך למשל, עזרן מעיד, כי לא ראה את מורשד יורה בעת שהיה במנוסה ולו היה יורה, היה רואה⁵⁷. אף שבצינסקי, שהיה עם מורשד בעת מנוסתו, העיד כי לא ראה אותו יורה⁵⁸. עוד העיד שבצינסקי, כי בזמן שמורשד הסתתר מאחורי המשאית הוא המשיך לברוח לעבר הכוחות בצומת, אך מורשד הצטרף אליו לאחר מספר שניות והם הגיעו יחדיו לצומת⁵⁹. בנסיבות המתוארות על ידי שבצינסקי, קשה לסמוך על גרסה, כי באותן שניות שמורשד היה לבדו מאחורי המשאית הספיק לירות שני גלילוני גומי, אותם יש לטעון בין ירי לירי.

22. גרסתו של מורשד נחזית אפוא להיות בלתי מהימנה, והדבר מחזק את הראיות נגדו. עם זאת, חוסר המהימנות אינו יכול להוות תחליף לראיות הנדרשות על מנת לקבוע מה היה מקומו המדויק של מורשד בעת הירי מחד, ועל מנת לקבוע מה היה מקום המנוח בעת שנפגע, מאידך. חוסר מהימנות זה גם אינו מהווה, כשלעצמו, ראיה ישירה לאשמתו של מורשד, ולכל היותר יכול הדבר להוות חיזוק לראיות אחרות, שיספקו את התשתית המדויקת לנסיבות הירי והפגיעה.

מסקנת הוועדה

23. הוועדה קבעה כי:

"... דברים אלה של בר כאמור, ועדות אבו ריש על כך שמורשד ושבצינסקי דווחו לו על כך שמורשד ירה ופצע אדם אשר זמן קצר לאחר מכן נלקח מהמקום, קושרים את הירי של מורשד לפגיעה של גרה. כך גם עדויות תושבי הכפר, ותד מוחמד עבד אל-רחמן ומוחסן מרואני אחמד, שהעידו כי מיד לאחר שנורה המנוח ראמי גרה הם ראו שוטר מג"ב באזור הפנצ'רייה."

אכן, בחינת חומר הראיות מגלה כי קיימת תשתית ראייתית המצביעה על חשד ממשי כי מורשד הוא אכן השוטר שפגע במנוח. הבסיס הראייתי העיקרי לכך הוא עדותו של אבי בר, הקושרת במישור הסיבתי בין הירי שביצע מורשד מאזור הפנצ'ריה לפגיעה במנוח, אליה מצטרפות עדותו של אבו ריש וחוסר אמינותו הלכאורי של מורשד.

אלא שתשתית ראייתית זו אינה נקיה מקשיים, כפי שיפורט.

24. כאמור, בר עצמו העיד מספר פעמים, כי הוא לא יכול לשלול את האפשרות שהמנוח נפגע מירי של שוטרים אחרים, כפי שיפורט להלן.

⁵⁷ אלעד עזרן, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

⁵⁸ שבצינסקי, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

⁵⁹ שבצינסקי, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

25. באשר לעדותו של אבו ריש, הרי שכאמור מדובר בראיה נסיבתית שאינה קושרת, כשלעצמה, את מורשד חד משמעית לפגיעה במנוח.

26. באשר לעדותם של תושבי ג'ת, שהעידו כי מיד לאחר שנורה המנוח הם ראו שוטר באזור הפנצ'ריה, אף עדויות אלה אינן מהווה ראיה ישירה הקושרת את מורשד למותו של המנוח, ונראה כי כל שניתן ללמוד מהן, הוא על דבר היותו של מורשד באזור הפנצ'ריה בעת הירי, ועל כך שירה בסמוך לרגע בו נפגע המנוח.

27. לסיכום ביניים, ישנן ראיות אשר ממקמות את מורשד באזור הפנצ'ריה, בעת שנפגע המנוח, וכן ישנן ראיות המצביעות על כך שמורשד ירה מאותו האזור בעת שנפגע המנוח, וזאת בניגוד לגרסתו של מורשד עצמו, אשר טען כי ירה לעבר תחנת הדלק, רק בשלב המנוסה שלו מהפנצ'ריה. ראיות אלה בתוספת לאי מהימנותו של מורשד מבססות חשד סביר נגדו שהוא הפוגע. עם זאת, יש לבחון היכן עמד המנוח בעת שנפגע, האם היו קני גומי נוספים בזירה והאם ניתן לשלול את האפשרות לפיה בוצע ירי ממקור אחר, שיכול היה לפגוע במנוח. אם לא נורה באותה עת ירי אחר שיכול היה לפגוע במנוח, ניתן יהיה לכאורה לקבוע, בדרך האלימינציה, כי ישנן ראיות מספיקות לכך שהמנוח אכן נפגע מהירי של מורשד.

האם ניתן לשלול מחומר הראיות את האפשרות שהמנוח נהרג מירי של גורם אחר?

28. קיומם של כוחות נוספים והיותם מצוידים באמצעים לירי גומי
מהראיות עולה, כי היו כוחות נוספים בצומת. פקד אבו ריש הגיע לצומת עם שלושה צוותים, אשר מנו בין 10 ל-12 שוטרים⁶⁰. שניים מהשוטרים שלח אבו ריש לאגף את המתפרעים, כך שבין 8 ל-10 שוטרים נותרו בצומת.

עוד עולה מהראיות, כי בנוסף לשוטרים של פקד אבו ריש, היה בצומת כוח נוסף של מג"ב (להלן: "פלוגת המתקנים"), אשר מוקם אף הוא בצומת הכניסה לכפר⁶¹.

בנוסף עולה מהראיות כי הן צוות המתקנים, הן חלק מהשוטרים שהיו בצוותים של אבו ריש היו מצוידים באמצעים לירי גלילוני גומי⁶².

⁶⁰ אבו ריש, הודעתו בפני אוספי החומר.

⁶¹ אבו ריש, הודעתו בפני אוספי החומר; אלעד עזרן, עדותו בשלב השני בפני הועדה.

⁶² אבו ריש, הודעתו בפני אוספי החומר; אלעד עזרן, הודעתו במח"ש.

29. מיקומם של הכוחות הנוספים וביצוע ירי על ידם

עדים רבים שהעידו בפני הוועדה ציינו בעדותם, כי היו שוטרים שעמדו בצומת, והיו שוטרים נוספים שהתקרבו למתפרעים שעמדו על כביש הכניסה לכפר, ונכנסו כ-15 מ' לתוך הכביש עצמו עד לדקל הרביעי. כן העידו כי השוטרים הללו ירו לעבר המתפרעים⁶³:

אבי בר

"עו"ד דאהר: מר בר, אני שמעתי אותך, לאחר שסיימתי את השאלות שלי, אמרת, שהשוטרים שהיו בצומת התקדמו לכיוון הדקלים. זאת אומרת, המיקום של השוטרים לא היה בצומת, כשראשד היה למעלה. הם התקדמו גם קדימה. אברהם בר: כיוון הדקלים, שמאל... קצת שמאלה, יש שמה חומה כזאת, פחות או יותר, בשביל הדקלים. יש חומה, חומה מלאה... מלאת אבנים ירושלמיות, כמו שאני זוכר בזיכרון שלי.

עו"ד דאהר: כן?

אברהם בר: אז הם היו שמה בקריאה, וירו שמה גומי, משם. עו"ד דאהר: אני, אני מבין, שהכוח הוא לא עמד רק בצומת, אלא, כשראשד היה למעלה, הוא התקדם גם כלפי מעלה. כלומר, הוא צמצם, בשפה שלך. אברהם בר: בערך 15 מטר, משהו כזה"⁶⁴.

אלעד עזרן

"עו"ד דאהר: עד איזה דקל למעשה הגיע הכוח שעשה כמו 'חתול ועכבר', כמו שאמרת? זאת אומרת הכוח שלכם כשעלה למעלה, עד איזה דקל הוא הגיע? תסתכל על המפה שם למעלה, אתה תראה את הדקלים ו... אם אתה רוצה שאני אכוון אותך... אלעד עזרן: אפשר להגיד עד לפה, עד לחלק הזה, טיפה יותר למעלה... עו"ד דאהר: זאת אומרת לדקל מספר 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7... לדקל מספר 8? אלעד עזרן: כן, זה נראה כמו גדול יותר לעומת המציאות... זה היה פחות אפילו"⁶⁵.

אבו ריש

"לשאלתך היכן היו השוטרים האחרים בזמן שראשד ואלכס היו בפנצ'ריה אני משיב שהיינו בצומת ומידי פעם הלכנו נכנסנו פנימה כעשרה מטר, הדפנו וחזרנו, התהליך הזה מתחילתו ועד סיומו היה מלווה בסכנת חיים ממשית"⁶⁶.

⁶³ שבצינסקי, עדותו בשלב השני בפני הוועדה; אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הוועדה, הודעתו במח"ש; אלעד עזרן, עדותו בשלב השני בפני הוועדה; ראשד מורשד, עדותו בשלב השני בפני הוועדה; אבו ריש, הודעתו בפני מח"ש מיום 29.6.04; ותד עבד אלרחים, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה, הודעתו במח"ש מיום 2.666.0004; אוסאמה מוחמד ג'רה, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה.

⁶⁴ אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

⁶⁵ אלעד עזרן, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

⁶⁶ אבו ריש, הודעתו במח"ש מיום 29.6.04..

שבצינסקי

"עו"ד דאהר: אלכס, כשחברתם לכוח בחזרה ואתה סיפרת לנו שהאירוע המשיך כרגיל, המתפרעים המשיכו ואפילו עוד היה ירי מהצומת, האם הכוח נשאר באותו מקום בצומת או שהיה גם איזה שהיא תזוזה מהכוח, איזה שהוא כיוון? זאת אומרת, יכול להיות מצב שהכוח..."

אלכסנדר שרצ'נקו: כן, כמה שאני זוכר, כוח... כאילו כל ה... כל הזמן עושים משימה כזאת – מתקרבים למפגינים כדי קצת להרחיק אותם וחוזרים חזרה, אז... להתקרב... עו"ד דאהר: אני מבין למעשה מדברך, שהכוח לא היה במצב סטטי כל הזמן נמצא בצומת..."

אלכסנדר שרצ'נקו: לא"⁶⁷.

ותד מוחמד עבד אלרחים

"השופט תאודור אור: איפה היו השוטרים בזמן שהוא נפגע, אתה זוכר?
ותד מוחמד עבד אל רחום: כשהיינו עומדים, היריות שיצאו היו ליד העצים, אחד בין החמישי לשישי היה עומד והאחד היה עומד ביציאה של הפנצ'רייה, איזה שלוש מטר רחוק מהכניסה של הפנצ'רייה..."⁶⁸.

אוסאמה ג'רה

"השופט תאודור אור: כלומר, אתה בעצם לא יודע מאיפה ירו עליו. חוץ ממה שאתה יודע שזה מהכיוון של הצומת?
גרה אוסאמה מוחדר: לא, התקרבו, אני זוכר, לא יודע אם אני זוכר, שלושה שוטרים, ארבע שוטרים, מכיוון הכפר. יצא הירי.
השופט תאודור אור: איפה?
גרה אוסאמה מוחדר: ירו. מכיוון הכפר, עלו למעלה. דרך שלוש-ארבע עצים"⁶⁹.

מהראיות עולה אפוא, כי שוטרים אחרים עמדו על כביש הגישה לכפר, כאשר לעתים הם התקדמו עד לאזור הדקל הרביעי וכי שוטרים אלה ביצעו ירי גומי לעבר המתפרעים.

בחינת המרחק בתרשים המודדים מעלה, כי המרחק בין הצומת לבין רחבת תחנת הדלק, המקום בו עמד המנוח, על פי עדויות תושבי ג'ת, הוא כ-100 מטר, ואילו המרחק בין מקום זה לבין הדקל הרביעי הוא כ-60 מטר. עוד מלמדת המדידה, כי המרחק בין הצומת לבין המקום בו עמד המנוח על פי עדותו של בר הוא קצר יותר, וכך אף המרחק בין הדקל הרביעי לבין מקום זה.

⁶⁷ שבצינסקי, עדותו בשלב השני בפני הועדה.

⁶⁸ ותד עבד אלרחים, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה.

⁶⁹ ג'רה אוסאמה מוחמד, תצהיר מיום 1.1.01.

מהראיות אף עולה, כי ישנו שדה ראיה בין הצומת ובין הדקל הרביעי לבין שני המקומות השונים עליהם הצביעו העדים כמקום בו עמד המנוח בעת שנפגע.

30. האם הכוחות הנוספים ירו לכיוון המתפרעים בעת שנפגע המנוח?

עדים רבים שהעידו בפני הוועדה ונחקרו במח"ש, ביניהם השוטרים עצמם ותושבי ג'ת, חזרו וטענו כי הן השוטרים בצומת, הן השוטרים שעמדו בין הדקלים ירו לכיוון המתפרעים בעת שנפגע המנוח:

אבי בר

"אברהם בר: ובאותו רגע, אני הייתי בצומת למטה. הם היו בסכנת חיים. מתבצע ירי גומי משלוש כיוונים, שלוש קנים. כמו שאני זוכר.

עו"ד דאהר: ברגע שהם היו איפה, בוצע הירי של הגומי?

אברהם בר: שני אנשים שהיו הצומת, תחילת הצומת, ירו גומי.

עו"ד דאהר: שני אנשים? אתה מתכוון...

אברהם בר: אני לא זוכר.

עו"ד דאהר: אתה מתכוון לראשד ולשוטר השני, או למישהו אחר?

אברהם בר: לא, לא, לא, לא. ראשד ועוד שוטר שהיו בפנצ'רייה. נכון?

עו"ד דאהר: כן.

אברהם בר: הם היו שם עם קנה, קנה אחד. הם לא היו עם שני רמחים. היו עם רומח אחד.

עו"ד דאהר: כן.

אברהם בר: עכשיו, היו עוד שני אנשים עם רמחים, בתחילת הצומת.

עו"ד דאהר: כן?

אברהם בר: שהם ירו משם גם כדורי גומי בלבד⁷⁰.

...

אברהם בר: לאחר מכן התבצע ירי גומי, כפי שזכור לי. כמו שאמרתי מקודם, משלושה קנים של גומי.

השוטף תאודור אור: מאיפה ירו את שלושה קנים?

אברהם בר: קנה אחד היה של ראשד, שהוא היה באזור הפנצ'רייה שם. ועוד שני קנים מהצומת. תחילת הצומת, למטה⁷¹.

...

עו"ד דאהר: בזמן שראשד ירה, האם היו יריות אחרות ממקומות אחרים?

אברהם בר: כן.

עו"ד דאהר: בד בבד? יחד?

אברהם בר: בד בבד. יכול להיות שכן. כן.

עו"ד דאהר: יכול להיות שכן.

⁷⁰ אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

⁷¹ אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

אברהם בר: לא שולל את התמונת מצב הזאת, למה היו שם... שוב פעם, אמרתי לך, שלוש רמחים. שניים מהצומת ואחד מלמעלה, ו...⁷².

...

השופט תאודור אור: האם באותו זמן, כשהאיש נפל איפה שנפל, ואמרת שקודם ראשד... האם לכיוון האיש הזה, ירו אחרים, אם אתה יודע?

אברהם בר: כן בטח, בוודאי.

השופט תאודור אור: מאיפה ירו?

אברהם בר: מתחילת הצומת.⁷³

...

פרופ' שמעון שמיר: האם אתה קושר את שני הדברים האלו? דהיינו, שהירי של ראשד לאזור הדקלים, והנפילה של הרוג באזור הדקלים, זה אותו הדבר?

אברהם בר: מה זאת אומרת אותו הדבר?

פרופ' שמעון שמיר: כלומר שהאיש שנפל במקום שבו סימנת, שהוא נמצא בטווח הראייה של ראשד לפי גרסתך, הוא האיש שעליו ירה ראשד?

אברהם בר: יכול להיות שמישהו אחר ירה ב... יכול להיות שמישהו אחר גם ירה בו, אבל כעיקרון, כן.

פרופ' שמעון שמיר: זאת אפשרות? יכול להיות שמישהו אחר ירה, אבל הירי של ראשד יכול היה לפגוע...

אברהם בר: תשמע, היו שלוש קנים בשטח...

פרופ' שמעון שמיר: באותו האיש שנפל במקום שבו סימנת.

אברהם בר: כן⁷⁴.

חשוב לציין, כי בר אמר דברים אלה לראשונה בחקירתו הנגדית בפני הוועדה⁷⁵. עם זאת, ראוי אף לציין, כי רק בחקירה הנגדית הוא נשאל על אפשרות זו, שכלל לא עלתה בחקירותיו הקודמות, וכך הוא אף הסביר זאת כשנשאל על כך על ידי השופט חטיב בעדותו השנייה בפני הוועדה:

"השופט האשם חטיב: כן, אדון בר, משהו לא מסתדר לי עם מה שאתה מספר לנו עכשיו, על המקום, שבו נפל מנוח שנהרג. אני אומר לך עם שני דברים לא מסתדרים. קודם כל, ראשד עצמו אומר: "אני יריתי לכיוון תחנת הדלק". הוא לא אומר שירה לכיוון הדקלים. ושנית, כל הסיפור הזה, אתה לא סיפרת בהזדמנות הראשונה, כאשר נחקרת על ידי חוקרי הוועדה.

אברהם בר: תשמע, אני לא יכול לספר דברים, שלא שואלים אותי...

השופט האשם חטיב: מאיפה עכשיו, מאיפה נוצר הסיפור הזה איפה שנפלנו...

אברהם בר: שאלו אותי דברים, ועניתי על דברים ששאלו אותי.

⁷² אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

⁷³ אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

⁷⁴ אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

⁷⁵ יצוין, כי גם בחקירתו במח"ש לא שלל בר אפשרות שאחרים ירו באותו זמן.

השופט האשם חטיב: האם גם... אני רוצה להבין. אתה בהודאה שלך לחוקרים, היית הרבה יותר תכליתי. היית יותר, שאמרת בוודאות שהירי של ראשד פגע במישהו, והיום אתה אומר לנו: "אולי. אולי ראשד. אולי אחר". ואני אקריא לך באמת מההודאה שלך... אברהם בר: אני אגיד לך גם למה.

השופט האשם חטיב: רגע. אני אקרא לך. אז אתה נתת את ההודאה הזו, אני אזכיר לך, ב-31 לדצמבר. כלומר הרבה יותר קרוב לאירוע. ושם אמרת: "ראשד הגיע באיגוף למקום שלו, וירה גומי לעבר התמפרעים". אברהם בר: נכון.

השופט האשם חטיב: שני דברים. אתה, ברגע שהוא הגיע למקום איפה שהוא נשלח, הוא ירה גומי. אתה מאשר את זה? אברהם בר: מאשר שהוא ירה גומי. השופט האשם חטיב: לא. ברגע שהוא הגיע למקום שלו... הכוונה למקום, שאבו-ריש שלח אותו. נכון, לזה התכוונת? אברהם בר: נכון.

השופט האשם חטיב: ואתה אומר באופן החלטי: "ראשד פגע במישהו, וראינו אותו נופל על הרצפה".

אברהם בר: נכון. נכון. אני אמרתי דבר כזה, אבל אני לא שולל אופציה, שהוא נהרג מכדור גומי של מישהו אחר.

השופט האשם חטיב: אז, אז למה אז לא אמרת לזה... לא בצורה ההחלטית הזו, אולי ראשד, אולי ירי גומי אחר?

אברהם בר: תשמע, בדרך כלל אתה נזכר באירועים, אתה משנה עם דרך המוח שלך, וזה בא לך אחר כך, אתה מבין? בבת אחת...

השופט האשם חטיב: אז המחשבה הזו, שאולי מירי של אחר, עלה לך לאחר שנתת את העדות שלך.

אברהם בר: נכון. לאחר שנתתי את העדות⁷⁶.

לעדותו של בר חשיבות רבה בהקשר זה, שכן הוועדה מסתמכת בעיקר על עדות זו כאשר היא קובעת קיומו של קשר סיבתי בין הירי שביצע מורשד לבין מותו של המנוח. אלא שבבחינת השאלה אם יש ראיות מספיקות לצורך הליך פלילי, נראה כי לא ניתן יהיה להתעלם מדבריו האמורים של בר, אשר בהצטרפם לראיות המצביעות על כך שבזירה היו קני ירי נוספים שירו גלילוני גומי, מעוררים ספקות מובנים בשאלת הקשר הסיבתי.

יודגש, כי עדותו של אבי בר אינה העדות היחידה המצביעה על ירי של שוטרים מכיוון הצומת לעבר המתפרעים, בעת שנפגע המנוח, אלא קיימות עדויות נוספות לכך, שיפורטו להלן:

⁷⁶ אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

"אלעד עזרן: תוך כדי כל ההתפרעות הזאת בעצם, גם היו יריות מצדנו, מהצד... מהכוחות שלנו. היו שלושה רומ"חים כמו שאמרתי, וכל צוות קיבל, אחד היה אצל הקצין אבו ריש, אחד היה אצל ראשד ועוד אחד היה אצל צוות מתקנים שהיה נוכח במקום".⁷⁷

...

עו"ד דאהר: כשהירי היה מהצומת או בשיטת 'החתול והעכבר'...ראית למשל אבו ריש יורה, בשלב הזה?

אלעד עזרן: כן.

עו"ד דאהר: ראית?

אלעד עזרן: אבו ריש ירה.

עו"ד דאהר: בוודאות או שאתה חושב?

אלעד עזרן: אני לא חושב, הם שלושתם ירו, הם היחידים שיכלו לירות והם...

עו"ד דאהר: אני... אני רוצה... על מנת שהדברים יהיו ברורים...

אלעד עזרן: כן?

עו"ד דאהר: מה שלא זכור לך... מה שלא בטוח – תגיד "לא בטוח" ו-"אני לא זוכר" וזה בסדר, וזה לגיטימי. אני שואל שאלה שאתה היית בשטח ומה שראית...

אלעד עזרן: מה שראיתי...

עו"ד דאהר: האם בוודאות ראית את אבו ריש יורה?

אלעד עזרן: כן.

עו"ד דאהר: בוודאות?

אלעד עזרן: בוודאות.

עו"ד דאהר: הבנתי.

אלעד עזרן: וגם הצוות של המתקנים ירה.⁷⁸

...

עו"ד דאהר: בשלב הזה שראשד היה למעלה, כש... לפני שראית אותו יורד, האם באיזה שהוא שלב ראית שראשד ירה מלמעלה, הוא היה למעלה?

אלעד עזרן: לא, לא ראיתי כלום, לא ראיתי כלום...

עו"ד דאהר: לא ראית?

אלעד עזרן: אמרתי, אני ראיתי התקהלות של אנשים רצה שמאלה ואז ראיתי אותו יורד.

לא... לא ראיתי אותו יורה, לא ראיתי אותו... לא שמעתי ירייה, כי בעצם היריות... ירו.

לא היתה איזה מן ירייה אחת כזאתי יחידה שאפשר להתמקם עליה, היו כמה.⁷⁹

...

שאלה: האם בוצע ירי במקום בצומת כפר ג'ת.

⁷⁷ אלעד עזרן, עדותו בשלב השני בפני הועדה.

⁷⁸ אלעד עזרן, עדותו בשלב השני בפני הועדה.

⁷⁹ אלעד עזרן, עדותו בשלב השני בפני הועדה.

תשובה: בוצע ירי במקום, מצדנו כמובן, מצידם לא זהו רובים לא כלום. בוצע ירי ע"י אותם אנשים שהיו להם רומחי"ם כי רק ירי מסוג רומ"ח מאושר, אסור לירות כדורים חיים. היה ירי של חק"ים גם כמו שאמרתי בוועדה.
 היה ירי, אני אישית ראיתי את אבו רייש יורה, ראיתי את הבחור של המתקנים יורה. את ראשד לא ראיתי יורה. את כל הירי שנעשה, אם נעשה, היה לכיוונם המתפרעים.
 שאלה: אתה יכול לומר לי היכן עמד השוטר של המתקנים בזמן ביצוע הירי?
 תשובה: שוב, פה בגזרת הצומת (מסמן עיגול גדול ע"ג תרשים א.צ. 4 מסמן את הספירה 7).

שאלה: מהיכן ירה אבו רייש?
 תשובה: גם מפה כל הירי התבצע מפה מכין הצומת לכיון המתפרעים בכיון מחסום (מצביע על נקודה מספר 2 בא.צ. 4).
 שאלה: האם זכור לך מתי התבצע הירי, לפני שהרכב עם הפצוע ירד?
 תשובה: לפני שהוא ירד ואחר כך היתה עוד התפרעות מסויימת ואחרי שהרכב זו משם, ירי אני ממש לא זוכר ירי. היתה התפרעות נוספת אבנים.
 שאלה: האם אתה יכול לומר לי האם התבצע ירי מהרגע שהבחנת בראשד ועד הגעתו לצומת?
 תשובה: כמו שאמרתי בוועדה, התבצע ירי גם של כדורים ח"ק על מנת להתריע את אותם מתפרעים מלרדת ולפגוע בנו.
 שאלה: השאלה היתה מאוד פשוטה האם בזמן שראשד ירד מכיון המתפרעה, התבצע ירי במקביל לירידתו של ראשד?
 תשובה: ממנו מראשד לא, משוטרים אחרים כנראה שכן כי שמעתי יריות, לא זיהיתי אדם אחר יורה אבל שמעתי יריות⁸⁰.

עדות דומה מסר אלכסנדר שבצינסקי:

"השופט תאודור אור: בכל אותו יום. גם כשהלכתם לכיוון, גם ששהיתם שם את אותו פרק זמן ששהיתם, גם כשחזרתם יחד, כפי שאמרת שחזרתם אל הכוח בצומת, ובצומת התחילו לירות. אמרת שירו באלפה. האם אתה ראית בכל התמונה בגדולה הזו אי פעם, שראשד בכלל ירה לכיוון תחנת הדלק?
 אלכסנדר שרצ'נקו: לא ראיתי בדיוק שראשד ירה. ידעתי שירו כולם, למי שהיה אמצעי אלפה.
 השופט תאודור אור: ירו גם לכיוון תחנה... זה מה שאני שואל.
 אלכסנדר שרצ'נקו: כן.
 השופט תאודור אור: ירו ביניהם מהצומת. זה רק מהצומת?
 אלכסנדר שרצ'נקו: כן⁸¹.
 ...

⁸⁰ אלעד עזרן, עדותו בשלב השני בפני הוועדה, הודעתו בפני מח"ש.
⁸¹ שבצינסקי, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

עו"ד דאהר: תגיד לי, כשהייתם עוד למעלה בפנצ'רייה, בצד הדרומי של הפנצ'רייה, האם הכוח המשיך בפעילות או... מה היה?
אלכסנדר שרצ'נקו: המשיך בפעילות, כן. כל הזמן עשו פעילות כאילו לא קרה כלום...
עו"ד דאהר: והשאלה שלי...
אלכסנדר שרצ'נקו: ...הו צריכים לכסות את אותנו שכאילו לא...
עו"ד דאהר: לכסות אתכם?
אלכסנדר שרצ'נקו: כן.
עו"ד דאהר: על ידי מה? איך כיסו אתכם?
אלכסנדר שרצ'נקו: (לא ברור), אמצעי אלפה. השתמשו באמצעי אלפה.
עו"ד דאהר: כשאתם הייתם למעלה, הכוח המשיך להשתמש באמצעי אלפה כלפי ה...
אלכסנדר שרצ'נקו: כן⁸².

גם תושבי ג'ת העידו כי בעת שנפגע המנוח, נורו יריות אף מכיוון השוטרים שעמדו בצומת:

ותד עבד אלרחום

"השופט תאודור אור: אתה ראית באותה הזדמנות מי יורה, או שרק שמעת ירייה וראית אותו נופל?
ותד מחמד עבד אל רחום: שמעתי אותו נופל. כששמעתי שכבתי מיד על הריצפה. ברחתי, שכבתי על הריצפה. מיד הסתכלתי אחורה, ראיתי את ראמי שוכב על הריצפה, מלא דם...
השופט תאודור אור: איפה היו השוטרים בזמן שהוא נפגע, אתה זוכר?
ותד מחמד עבד אל רחום: כשהיינו עומדים, היריות שיצאו היו ליד העצים, אחד בין החמישי לשישי היה עומד והאחד היה עומד ביציאה של הפנצ'רייה, איזה שלוש מטר רחוק מהכניסה של הפנצ'רייה..."⁸³

על פי עדות זו, העד זיהה ירי מקביל משני כיוונים. ירי מכיוון אחד – מהפנצ'ריה (כנראה מצד מורשד), וירי מכיוון נוסף – מצד שוטר נוסף שעמד בין הדקל החמישי לשישי, משם ראה העד יריות שיצאו "ליד העצים".

מוחסן מרואן

"מוחסן מרואני אחמד: ביום שהיה בלגן בכפר שלנו לא יצאתי מהבית. לא עבדתי גם, יצאתי מהבית בשעה שתיים, היה בא אחד חבר שלי, קוראים לו אחמד, באוטו, נסעתי איתו בכפר, עשינו כמה סידורים, הסתובבנו בכפר, באוטו, עד שעה שתיים, שתיים ורבע, אח"כ אמרתי לו בוא נלך לבית קפה ל... בתחנת דלק בכפר ג'ת. יש שמה... היה סגור בית קפה היה קיוסק. היו החבר'ה שלי והיה ביניהם אה... ראמי. ישבתי איתו,

⁸² שבצ'ינסקי, עדותו בשלב השני בפני הועדה.

⁸³ ותד עבד אלרחום, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה.

דיברתי איתם, כמעט חצי שעה, היו ילדים קטנים, זורקים אבנים. היה משמר הגבול על הצומת של ג'ת. שמעתי כמה יריות. שתיים או שלוש והלכנו להסתכל והלכו הילדים. עוד פעם הלכתי לשבת בבית קפה, בקיוסק ואה ... אחר כך היו הרבה ילדים והיה בלאגן. פתאום חזרנו, עמדנו על ה... על הקיר... על התחנת דלק והסתכלנו. הייתי אני וראמי ועוד כמה חבר'ה שלי מסתכלים על המשמר הגבול. שמעתי שתי יריות פתאום אני הסתכלתי אחורה, ראיתי אה... ראמי שם היד שלו עלי ונזרק על הרצפה, זה הסיפור.

השופט תיאודור אור: איפה עמדו השוטרים שירו? איפה הם עמדו?

מוחסן מרואני אחמד: בצומת של הכניסה.

השופט תיאודור אור: רק משמה?

מוחסן מרואני מוחמד: כן... והיה אחד, אני ראיתי אותו, ואחרי אה... תחנת דלק יש שם מקום לפנצ'ריה.

השופט תיאודור אור: כן, מה היה בפנצ'ריה?

מוחסן מרואני מוחמד: כן, אני ראיתי אחד יש... היה אחד שמה, ושלוש היו על הצומת.

השופט תיאודור אור: ומה הוא עשה האיש שהיה ליד הפנצ'ריה?

מוחסן מרואני מוחמד: לא ראיתי אותו, בזה...⁸⁴

...

עו"ד חיר: אתה הלכת... כמה יריות הצלחת לשמוע מתחילת האירועים עד סוף האירועים?

מוחסן מרואני אחמד: אני... אני אומר לך, אני באתי שמה באמצע, לא באתי שמה בהתחלה. אולי שמעתי שלוש או ארבע.

עו"ד חיר: שלוש או ארבע? האנשים שהיו בצומת, ירו או לא ירו? החיילים, השוטרים... מוחסן מרואני אחמד: כן, כן...

עו"ד חיר: הם ירו?

מוחסן מרואני אחמד: כן.

עו"ד חיר: איך אתה יודע שהם ירו?

מוחסן מרואני אחמד: למה, כשהיינו שמענו גם...⁸⁵

אוסאמה ג'רה

השופט תיאודור אור: כלומר, אתה בעצם לא יודע מאיפה ירו עליו. חוץ ממה שאתה יודע שזה מהכיוון של הצומת?

גרה אוסאמה מוחדר: לא, התקרבו, אני זוכר, לא יודע אם אני זוכר, שלושה שוטרים, ארבע שוטרים, מכיוון הכפר. יצא הירי.

השופט תיאודור אור: איפה?

גרה אוסאמה מוחדר: ירו. מכיוון הכפר, עלו למעלה. דרך שלוש-ארבע עצים.

השופט תיאודור אור: לך תראה על המפה, איפה היו השוטרים שירו?

⁸⁴ מוחסאן מרואן, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה.

⁸⁵ מוחסאן מרואן, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה.

גרה אוסאמה מוחמד: כל הזמן היינו נמצאים פה.
השופט תיאודור אור: פה בצומת.
גרה אוסאמה מוחמד: ואז פתאום... (לא נשמע - אינו מדבר למיקרופון)
השופט תיאודור אור: בין הדקלים?
השופט תיאודור אור: העד מראה על הדקלים.
גרה אוסאמה מוחמד: ויצא הירייה.
השופט תיאודור אור: העד מראה על הדקלים בכניסה לכפר שעד לשם הגיעו
השוטרים.
גרה אוסאמה מוחמד: כן, זה מה שאני זוכר"⁸⁶.

כאן המקום לציין, שבחומר הראיות, אין אף שוטר שמודה כי ביצע ירי כאמור. השוטרים שנחקרו טוענים, כי הכוח שירה שייך ל"פלוגת המתקנים". חוקרי מח"ש עשו ניסיונות רבים לאתר כוח זה, אך הניסיונות לא צלחו. עובדה זו מוסיפה עוד קושי בנושא הקשר הסיבתי.

31. עוד יצוין, כי ביום 5.10.2006 ערך צוות הבדיקה ביקור במקום, ובחן, בין היתר, קיומו של קו ראייה בין הפנצ'ריה, שבסמוך לה עמד מורשד בעת שירה, לבין כל אחד משני המקומות, העולים מהעדויות השונות לגבי מיקומו הלכאורי של המנוח בעת שנפגע. בבחינה זו עלה, כי ישנו קו ראייה ברור מהפנצ'ריה לשני המקומות כאחד. כמו כן נבחן קיומו של קו הראייה בין שני מקומות אלו לבין הצומת והדקלים, שם עמדו וירו שוטרים נוספים, כעולה מהעדויות. הבדיקה העלתה כי ישנו קשר עין ברור גם מהצומת ומהדקלים לשני המקומות בהם לפי העדויות השונות עמד המנוח עת נפגע.

32. המועד בו נפגע המנוח
חלק מהשוטרים שהעידו בוועדה, אמרו בעדותם, כי רק לאחר שחלפו בין עשר לעשרים דקות מהרגע שמורשד ושבצינסקי חברו לכוח בצומת, לאחר שהיו בפנצ'ריה, ראו התקהלות של אנשים למעלה, שלאחריה יצא רכב עם הפצוע⁸⁷. תושבי ג'ת העידו, כי פינו את המנוח מייד כשנפצע באמצעות רכב סוברו שהיה בתחנת הדלק. מעדויותיהם עולה, כי הפינוי היה מייד, ונמשך דקות ספורות בלבד. כמו כן השוטרים אף העידו, כי גם לאחר שמורשד חבר חזרה אליהם, לאחר שהיה בפנצ'ריה, המשיך ירי גלילוני הגומי מהצומת לעבר המתפרעים⁸⁸.

עדויותיהם של השוטרים הללו, מוסיפות על הקשיים הראייתיים שפורטו, וגם הן אינן מאפשרות לשלול אפשרות שהמנוח נפגע מירי של שוטרים מאיזור הצומת.

⁸⁶ גרה אוסאמה מוחמד, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה.
⁸⁷ שבצינסקי, הודעתו בפני אוספי החומר; אלעד עזרן, עדותו בשלב השני בפני הועדה; ראשד מורשד, הודעתו בפני אוספי החומר, הודעתו במח"ש מיום 30.6.04.
⁸⁸ שבצינסקי, עדותו בשלב השני בפני הועדה; אבי בר, הודעתו במח"ש; עדותו בשלב השני בפני הועדה;

33. האם גלילוני הגומי שנורו על ידי השוטרים האחרים יכלו להמית את המנוח?

על-פי הוראות היצרן, ירי של גלילוני גומי בטווח של למטה מ-40 מטר מסכן חיים, ואילו ירי בטווח של למעלה מ-70 מטר אינו אפקטיבי. בנסיבות אלה עולות שתי שאלות:

האחת, האם ניתן להעריך את הטווח ממנו נורה הגלילון אשר פגע במנוח, על פי עוצמת הפגיעה ועל פי מיקומיהם האפשריים של המנוח ושל היורים האפשריים בעת שנפגע המנוח?

השנייה, האם ירי מטווח של 60-100 מטר, הטווח שהיה בין הכוחות הנוספים לבין המיקומים האפשריים של המנוח, עלול לגרום למותו של אדם.

באשר לשאלה הראשונה, פרופ' היס העיד בפני הוועדה וחזר והעיד, כי אין באפשרותו להעריך את טווח הירי שפגע במנוח⁸⁹:

"השופט תאודור אור: על סמך אותה הנחה... עכשיו אני שואל את השאלה המסכמת. אם אתה לאור הנתונים האלה, כל החומר בידיך, יש לך את חוות הדעת. אתה יודע בדיוק מה (לא ברור). האם לא היינו רוצים להסתמך על חוות... אתה יכול להגיד לנו מאיזה מרחק זה נורה? פרופ' יהודה היס: אין לי שום, אפילו לא ברמת הוודאות המינימלית. אני פשוט הייתי מסתכן לומר דבר שהוא לא מדעי.

פרופ' היס הסביר לוועדה כי כל הנושא של פגיעה מגלילוני גומי לא נחקר מעולם, ולפיכך אין בידיו נתונים המאפשרים לו להעריך את טווח הירי.

באשר לשאלה השנייה, כאמור לעיל, המנוח נפגע בעינו. בחוות הדעת הפתולוגית נאמר: **"על סמך תוצאות נתיחה בגופתו של ראמי ג'רה, ובהתחשב בנתונים מסיכום מחלה ממרכז רפואי "הילל יפה" וממרכז רפואי "סוראסקי", הנני מחווה דעתי, כי המוות נגרם מנזק חמור למוח בעקבות חדירת קליע גומי למוח דרך ארובת עין שמאלית."**

פרופ' היס העיד בפני הוועדה, והסביר כי אזור העין הוא אזור רגיש, שהעצמות בו מאוד עדינות, ועלולות להישבר אפילו ממגע קל ביותר, ולפיכך הוא מעריך כי ירי של גלילון גומי, אשר פוגע בעין, מהווה סכנת חיים אף מטווח שקרוב יותר ל-70 מ'⁹⁰:

"השופט תאודור אור: לדבר בהערכה גסה. האם.. איך אדוני היה מתרגם הערכה גסה במקרה הזה, לאפשרות שהירי נורה מקרוב, מרחוק, מבאמצע. האם אדוני יכול לתרגם את זה? לנסות לתרגם את זה בהערכה גסה.

פרופ' יהודה היס: אני, כשאני אומר הערכה גסה, אני אומר שאני מסתמך על נתונים, שהם לא שלי, אלא נתונים של היצרנים. זאת אומרת, הם טוענים שמרחק הביטחון היה... הוא 40 מטר, כאשר הירי הוא בגפיים, לכיוון גפיים התחתונים. זאת

⁸⁹ פרופ' היס, עדותו בשלב השני בפני הוועדה. פרופ' היס אף ציין זאת בחוות דעתו.
⁹⁰ פרופ' היס, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

אומרת, אז הקליע אמור לגרום לכאב, אולי לדימום תת-עורי, אבל לא לפצע ממשי, ולא לחדור. עכשיו, אני לוקח את הנתון הזה כי זה הנתון הבסיסי היחידי שיש לי. אין לי נתוני מחקר אחרים, ואני אומר אם אני מעביר את זה לפלג העליון של הגוף, ולאזור רגיש כמו העין, אני יכול רק לומר שבהערכה גסה, הפגיעה היא מעשרות מטרים, יכול להיות שהיא מ-40 או מ-50 מטר או מ-60 מטר, ואינני יכול לומר, אם... לטענת ניצרון, הגבול האפקטיבי של הפגיעה היא בין 40 עד 70 מטר, של אותו סוג קליע. עכשיו, האם הוא מתכוון שב-70 מטר, הקליע (לא ברור) את כל האנרגיה, ואין לו בכלל כוח חדירה, או שעדיין יש לו, רק שאם הייתי יכול לומר... בהערכה גסה הייתי יכול לומר, בהסתמך על נתוני ניצרון, שהטווח האפקטיבי הוא בין 40 ל-70 מטר. זאת אומרת...

השופט תאודור אור: מה זה טווח אפקטיבי לצורך העניין הזה?

פרופ' יהודה היס: זאת אומרת ש... זה הטווח, שהוא אומר שבו צריכים להשתמש בקליע הזה, והוא אמור לא לגרום לנזקים חמורים. לא לחדור את העור, או לא לגרום לפצעי קרע, אלא לגרום לכאב, שזה בעצם מטרתו של אותו קליע, לפיזור הפגנות. זאת אומרת, הקליע נוצר כדי לא לגרום לנכות, אלא לגרום לכאב זמני, לעצירה של הקהל או מי שזה נמצא מתוך הקהל. עכשיו, אם אני מסתמך רק על הנתון הזה של 40-70 מטר, אני אומר שכשאני בודק את הפגיעה לאור ההתנגדות הנמוכה של גלגל העין, אז במידה גסה אני מתרחק יותר מ-40 מטר, ומתקרב יותר ל-70 מטר. זאת אומרת, אני מרחיק את היורה יותר מהקורבן, בהשוואה לפצע שהיה עשוי להיגרם מאותו הקליע, בעור לדוגמא, ששם העוצמה של הקליע הייתה צריכה להיות גבוהה יותר. זאת אומרת, טווח הירי היה צריך להיות יותר קצר. זאת אומרת, בלוקחי את טווחים של 40 עד 70 מטר, זה בהרבה יותר קרוב ל-70 מטר, מאשר ל-40, מכיוון שהתנגדות של העין לחדירת הקליע זאתי, נמוכה ביותר, יותר מאשר של העור.

השופט תאודור אור: וזה גם אדוני אומר על יסוד ההנחה, שאם זה נכון שאחרי 40 מטר לא יכול להיגרם דבר לעור, לעור ברגל?

פרופ' יהודה היס: זאת ההנחה... תראה, בבליסטיקה מקובל שכדי לחדור עור, המהירות המינימלית צריכה להיות 80 מטר בשנייה. עד כמה שאני מבין מהנתונים של היצרון, הקליע הזה, מהירות הקנה שלו, היא נדמה לי 130 מטר בשנייה. עכשיו, זה... עכשיו, אינני יכול לומר לאדוני, בגלל חוסר ידע לגבי התנהגות בליסטית של הקליע הספציפי הזה, כמה הוא מאבד ממהירותו לאורך הטווח. אבל בוא נאמר, שהם הגיעו למסקנה שכשהוא מגיע לעור, והוא לא חודר אותו, זאת אומרת הוא איבד את המהירות עד 80 מטר בשנייה, אחרי שהוא עבר 40 מטר, כי זאת ה... זאת בעצם התשובה של היצרון, שאומר: הקליע איננו חודר את העור. זאת אומרת, שמהירותו פחות מ-80 מטר בשנייה, וזה באמת ללא קשר למבנה שלו. כשמדובר על גלגל עין, החדירות היא בהרבה יותר קלה. זאת אומרת, גלגל עין קרוב... אני, אין לי גם את המספרים לגבי הקליע הזה, אבל יכול להיות שגלגל עין אפשר גם לחדור ב-20 מטר ב... או 40 מטר בשנייה, ולכן כשאני מסתכל על האפקטיביות של הקליע הזה, שהוא בין 40 ל-70 מטר, הייתי מעמיד אותו בהרבה יותר קרוב ל-70 מטר מאשר ל-40 מטר."

34. לסיכום, בחומר הראיות יש כמה וכמה עדויות לפיהן בזמן שהמנוח נפגע נורו לעבר המתפרעים יריות מכיוון הצומת וממעלה כביש הכניסה לכפר, בינות הדקלים, כאשר המנוח היה מצוי בקווי האש השונים. כאשר נדרשת בחינת דיות הראיות לצורך נקיטת הליך פלילי, לא ניתן להתעלם מעדויות אלה, היוצרות ספק בשאלת הקשר הסיבתי ומקור הירי אשר פגע הלכה למעשה במנוח.

מסקנת הוועדה בשאלת הקשר הסיבתי

35. הוועדה קבעה כי :

”אפילו היה ירי אחר של כדורי גומי בדיוק באותה שעה מהצומת - ועל כך אין בפנינו ראיות אמינות - הרי שירי כזה לא היה יכול להיות אפקטיבי, וודאי לא קטלני, לגבי מי שנמצא בתחום תחנת הדלק, לנוכח המרחק של תחנת הדלק מהצומת (כ-90 מטר).”

לפיכך קבעה הוועדה שקיים קשר סיבתי בין הירי של מורשד למות המנוח.

36. אלא שמסקנתנו היא, כי במישור אמות המידה הראייתיות הנוהגות לצורך נקיטת הליך פלילי, אין ראיות מספיקות להוכחת הקשר הסיבתי ברמת הודאות הנדרשת.

כאמור, ישנן ראיות לא מבוטלות, שפורטו בהרחבה לעיל, המצביעות על כך שהיה במקביל ירי של כדורי גומי מכיוון הצומת. לצורך החלטה על נקיטת הליך פלילי והערכת סיכויי ההרשעה בו, לא ניתן כמובן להתעלם מראיות אלה. כאמור לעיל, הן תושבי ג'ת והן השוטרים שהיו בצומת העידו על כך שבאותה שעה שנפגע המנוח היה ירי אף מהצומת לכיוון המנוח. אין שום ראיות המצביעות על ההיפך מכך.

מסקנת הוועדה, כי אף אם היה ירי של כוחות נוספים הוא לא היה אפקטיבי בשל המרחק ממנו בוצע, אינה נסמכת על ראיות חד משמעיות.

ראשית, ישנן ראיות המצביעות על כך שהיו שוטרים שהתקרבו למתפרעים ואף הגיעו עד הדקל הרביעי. עיון בתרשים שערך מודד מקצועי מלמד, כי המרחק בין הדקל הרביעי למקום בו עמד המנוח, על פי עדויות תושבי ג'ת, הוא כ-63 מ', ואילו המרחק בין הדקל הרביעי למקום בו נפגע המנוח על פי עדותו של אבי בר, אף קטן מזה. דהיינו, המרחק של שוטרים אלה מהמנוח בעת שנפגע, מצוי, איפוא, על פי חומר הראיות, בטווח האפקטיבי של ירי גומי. ממילא, לא ניתן לשלול האפשרות שגלילון גומי שנורה מכיוון הצומת, הוא שגרם למות המנוח.

יתירה מזו, גם אם היה המרחק מעל 70 מטר, יתכן שגלילון גומי שנורה מכיוון הצומת הוא שגרם למות המנוח.

בהקשר זה, השאלה הנשאלת היא האם ניתן לשלול, על פי אמות המידה המתחייבות בהליך פלילי, כי ירי של גלילון גומי מטווח שמעבר ל-70 מ', אותו מגדיר היצרן כטווח אפקטיבי, אשר פוגע ישירות בארובת העין, עלול לגרום לנזק העצום שנגרם למנוח, ולהוביל, עקב כך, למותו. עדותו של פרופ' היס לא שללה אפשרות זו.

בבירור נוסף שנערך עם פרופ' היס הובהר, כי משום שמדובר בפגיעה באזור כה רגיש, אשר העצמות בו דקות כ"דפי הפפירוס", לא ניתן לשלול את האפשרות, שאף ירי ממרחק של 100 מטר גרם לנזק, שכתוצאה ממנו נפטר המנוח.

37. לסיכום חלק זה, נראה כי אין ראיות מספיקות במידה הנדרשת לצורך נקיטת הליך פלילי, להוכחת הקשר הסיבתי בין הירי שירה מורשד לבין מות המנוח, שכן לא ניתן בנסיבות הענין המורכבות לשלול את האפשרות לפיה המנוח נפגע מירי של כוחות אחרים שהיו באזור הכפר ג'ת באותו יום. מהראיות המפורטות לעיל עולה, כי ישנם מספר עדים, ביניהם אבי בר, אשר על עדותו נסמכת הוועדה, וכן תושבי ג'ת, אשר העידו בפני הוועדה, שמסרו כי **בעת שמורשד ירה מאזור הפנצ'ריה לעבר המתפרעים, היה ירי מקביל גם מכיוון השוטרים האחרים, שחלקם עמד בצומת וחלקם בין הדקלים**. כפועל יוצא, קיים ספק מובנה בחומר הראיות לגבי שאלת מקור הירי הקטלני.

אכן, הועדה סברה שהמרחק בין המנוח לשוטרים שהיו בצומת ובין הדקלים היה כ-90 מ', ועל כן העריכה כי בכל מקרה, ירי גומי ממרחק זה לא היה יכול לגרום למות המנוח. אלא שבחינת הטווחים בזירה באספקלריית החקירה הפלילית העלתה כי המרחק בין הדקלים החמישי והשישי (לשם הגיעו השוטרים), לבין מקום נפילת המנוח, היה קטן מ-70 מ'. על פי עדותו של פרופ' היס, כאשר מדובר בפגיעה ברקמה דקה, כגון רקמת העין, מדובר בטווח אפקטיבי לכדורי גומי, העלול לגרום למוות. יתרה מזו, כאמור לעיל, מדברי פרופ' היס עולה שאפילו ממרחק של 100 מ', כדור גומי הפוגע בעין עלול לגרום למוות.

במסגרת שקילת טיבן של הראיות באספקלרייה של המשפט הפלילי, יש להזכיר את ע"פ 3528/92 במסגרתו דן בית המשפט העליון בערעור שהגישה המדינה על החלטתו של בית המשפט המחוזי לזכות שוטר, אשר נגדו הוגש כתב אישום בגין עבירת הריגה, לאחר שירה לעבר מתפרעים ואחד מהם נהרג. מהעובדות שהוצגו בפני בית המשפט המחוזי עלה, כי המנוח נהרג לאחר שנורו יריות הן על ידי המשיב בערעור, הן על ידי שוטר נוסף והן על ידי המתפרעים עצמם. התביעה ביססה טענותיה נגד המשיב על כך שהוא היה היחיד שמסר הודעה ממנה עלה שירה לעבר הנמלט. בית המשפט העליון פסק:

"אם מדובר על אפשרויות תיאורטיות, שהן עדיין בגדר הסבירות, הרי תיאורטית קיימת אפשרות שהמנוח נורה על ידי מי מהמתפרעים שהיו במעלה הרחוב וירה לעבר השוטרים, כשראה שהם יורים לעבר הבורחים. כשהירי היה בו-זמנית עם הירי של הנאשם ושל פינטו, אשר גם הם נשמעו בו-זמנית מבחינת אופן השומע... בעיני בית המשפט נותר, איפוא, ספק סביר בדבר כיוון הפגיעה וזהות הפוגע, ועל כן זיכה את

המשיב בדינו...בא כוחה המלומד של המדינה ביקש לסלק ספקותיו של בית משפט קמא, וטען כי קיימת אך ורק אפשרות אחת והיא שהמשיב הוא שירה את היריה שפגעה במנוח. לא ראינו מקום לקבלת התיזה האמורה בדבר קיומה של אפשרות וודאית אחת ויחידה, ועל כן לא ראינו מקום לפסול ספקותיה של הערכאה הראשונה"⁹¹.

38. בנסיבות אלה, אף שחומר הראיות מצביע על חשד ממשי שאכן הירי של מורשד הוא שגרם למות המנוח, הרי שעל פי אמות המידה המחייבות לצורך נקיטת הליך פלילי, נראה כי אין ראיות מספיקות להוכחה שהירי שביצע מורשד הוא זה שפגע במנוח. בהעדר אפשרות להוכחת הקשר הסיבתי במשפט פלילי ברמה הנדרשת, לא ניתן לייחס למורשד את עבירת ההמתה. לפיכך, המלצתנו היא לסגור את התיק נגד מורשד, מהעדר ראיות מספיקות.

צידוק הירי והסייגים לאחריות פלילית הקבועים בחוק העונשין

39. למעשה, די במסקנה, כי אין ראיות מספיקות לשלול את סבירות האפשרות לפיה שוטר אחר הוא שירה וגרם למותו של המנוח על מנת להוביל למסקנה, שלא ניתן יהיה לייחס למורשד את האחריות למות המנוח. למרות זאת, מצאנו לנכון להוסיף ולבחון את השאלה האם הירי שביצע מורשד היה מוצדק, שכן אף אם ימצא מי שיחלוק על המסקנה הראייתית במישור הקשר הסיבתי, עדיין, יהא עליו לבדוק את שאלת דיוטן של הראיות כדי להוכיח ברמה הנדרשת במשפט פלילי שהירי היה בלתי מוצדק בנסיבות הענין הקונקרטי.

הדין הרלבנטי

40. הנוהל המשטירתי, בעניין הטיפול המשטירתי בהפרות סדר והפגנות – נוהל מס' 90.221.012, אשר היה תקף במועד נשוא האירוע הנדון, קבע מספר תנאים מצטברים לשימוש בירי גלילוני גומי לעבר מפירי סדר:

- (א) חשש ממשי לפגיעה בחיי האדם.
- (ב) אין אמצעים הפחותים בחומרתם כדי למנוע את הסכנה לשלום הציבור.
- (ג) השימוש באמצעי זה אינו מסכן אנשים תמימים.
- (ד) הפעלת האמצעי תעשה אך ורק ע"י מי שעבר הכשרה מתאימה בנושא זה.
- (ה) ההפעלה תעשה בהתאם לכללי הבטיחות.
- (1) טווח הירי של כדורי/גלילוני גומי המינימלי הינו 40 מטר. חל איסור חמור לירות בטווח שמתחת ל-40 מטר. ירי מתחת לטווח זה עלול לגרום להרג.

⁹¹ ע"פ 3528/92 מדינת ישראל נ' יעקב קליף. תק-על 93(2), 1347

...

(3) אין לירות לטווח שמעבר ל- 60 מטר בשל חוסר יעילות של האמצעי מעבר לטווח זה.

(4) אין לכוון לעבר ראשו של המתפרע.

...

(6) נקודת הכינון הינה פלג גוף תחתון.

האם מורשד פעל על פי הנוהל?

41. להלן נבחן האם התנאים המצטברים שנקבעו בנוהל, התקיימו בעת הירי שביצע מורשד.

התנאי הראשון: חשש ממשי לפגיעה בחיי אדם

42. בחוות הדעת בעניין ירי הצלפים בנצרת ובאום אלפחם (אירוע "להלן), נבחנה בהרחבה שאלת הצידוק לפקודת הירי באמצעות בחינת הסייגים לאחריות פלילית, הקבועים בחוק העונשין, שבהם המבחן שנקבע לצורך שימוש באש חיה הינו המבחן של קיום "סכנה ממשית לחיי אדם או שלמות הגוף".

נשאלת השאלה האם ישנו הבדל ברמת הסכנה המצדיקה שימוש בגלילוני גומי, לעומת רמת הסכנה המצדיקה פתיחה באש חיה. על פני הדברים, ניתן לזהות הבדל בין המינוח "חשש ממשי" שבו נקט נוהל השימוש בגלילוני גומי, לעומת מבחן ה"סכנה ממשית", שנקבע לצורך הצדקת שימוש באש חיה.

נראה כי הדרישה ל"סכנה ממשית" משקפת אפשרות קרובה לוודאי שהסכנה תתממש לכדי פגיעה בחיי אדם. לעומת זאת, המונח "חשש" יכול להתפרש כאפשרות סבירה שהסכנה תתממש, שכן מדובר בחשש בלבד.

ואכן, השימוש בגלילוני גומי נתפס בשעתו על ידי גורמי המשטרה והצבא כאמצעי פוגעני פחות מירי אש חיה, ולפיכך נקבע כי ניתן לעשות בו שימוש לצורך פיזור הפרות סדר והפגנות. בנסיבות אלה יש יסוד להעריך, כי רמת הסיכון לצורך הצדקת השימוש בגלילוני גומי, על פי המבחן שנקבע בנוהל האמור לעיל, היתה נמוכה מרמת הסכנה שהצדיקה שימוש באש חיה.

לפיכך עלינו לבחון האם היה באירוע זה חשש ממשי לפגיעה בחיי אדם, אשר הצדיק ירי של גלילוני גומי על ידי מורשד.

43. מהראיות עולה, כי בשלב מסוים בו שהו מורשד ושבצינסקי באזור הפנצ'ריה, הם זוהו על ידי המתפרעים שהיו בכביש הכניסה לכפר ג'ת וברחבה של תחנת הדלק. לאחר שזוהו, החלו המתפרעים לידות אבנים לכיוונם.

כך מתאר זאת שבצינסקי⁹²:

"עו"ד דאהר: אני חייב להגיד לך עוד דבר, מר אלכס. אתה העדת בפני הוועדה הזאת המכובדת, ומסרת גרסה. היית פה. ואתה אמרת, אני מקריא לך מה היה, בעמוד 43. כבוד השופט אור שואל אותך, למעלה בתחילת הדף: "ואיפה הוא עמד ראשד?" הכוונה לאירוע הזה, שהייתם למעלה בפנצ'רייה. אתה עונה: "עמדנו שמה. אני אחרי זה עברתי סביב, לחפש איזה מקום מעבר בין הפנצ'רייה לתחנת דלק". השופט אור: "אתה הלכת הפוך?". אתה אומר: "כן. ומה עשה אז ראשד, או שאתה לא יודע?". אתה אומר: "הוא, הוא חיכה באותו מקום, ואני הלכתי". השופט אור שואל אותך: "הוא הלך אתך עד הנה?", הוא מסמן לך את איזשהו מקום. אתה זוכר מה סימן לך השופט אור באותו יום? שאל אותך עד הנה, הוא הלך עד הנה. אתה לא זוכר? עכשיו, אני אשאל אותך, האם יכול להיות מצב, שעלית למעלה בצד דרום, האם יכול להיות שראשד עזב את המקום? עזב את הנקודה, שבו השארת אותו, ונע אולי לכיוון הכביש, או לכיוון אחר, או לכיוון הפנצ'רייה מהכיוון השני. זאת אומרת, אם אנחנו מסתכלים על הפנצ'רייה, שאנחנו עולים, צד ימיני של הפנצ'רייה, מצד הצפוני של הפנצ'רייה. יכול להיות מצב שראשד עבר בזמן הזה, שאתה היית למעלה, יכול להיות שלא ראית, בין המקום הזה, שאתה עזבת אותו, לבין המקום הצפוני?

אלכסנדר שרצ'נקו: יכול להיות, אבל יש מזל שלא הרגו אותו. אם הוא הספיק להגיע לשם, ולחזור, כי כל הזמן זורקים משמה אבנים.

(ההדגשות אינן במקור)

וגם⁹³:

"פרופ' שמעון שמיר: ובמקום שהייתם בו, שהגעתם אליו, ליד הפנצ'רייה, כשגילו אתכם, התחילה זריקת אבנים עליכם?
אלכסנדר שרצ'נקו: כן.
פרופ' שמעון שמיר: מאיפה? מן הכביש או מבית הקפה?
אלכסנדר שרצ'נקו: מן הכביש. יכול להיות שגם מבית הקפה עוד. ראינו שנופלים אבנים."

כך מתאר זאת אבי בר⁹⁴:

"עו"ד דאהר: זרקו על השוטרים שהגיעו לפנצ'רייה סלעים ובקבוקי תבערה?
אברהם בר: זרקו על השוטרים שמה סלעים. כן. באותו רגע, אני הייתי בצומת למטה.
הם היו בסכנת חיים. מתבצע ירי גומי משלושה כיוונים, שלוש קנים. כמו שאני זוכר.
(ההדגשות אינן במקור)

⁹² שבצינסקי, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

⁹³ שבצינסקי, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

⁹⁴ אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

וגם⁹⁵:

"אברהם בר: כן. הם הגיעו לצומת כיוון הדקלים, הם זיהו אותו, בזווית אלכסונית פחות או יותר, ומשם הם התחילו לרגום אותו באבנים. מעל החומה, מצד שמאל. יש את החומה ליד הפנצ'רייה. משם הם עלו על החומה, עלו על החומה והתחילו לזרוק סלעים משם, וגם מכיוון הצומת.

**השופט תאודור אור: איפה הוא היה כשזרקו את הסלעים שם?
אברהם בר: הוא היה באזור של הסככה של הפנצ'רייה. צד שמאל לכיוון... צד שמאל.**

עו"ד דאהר: דרך אגב, הוא, להערכתך, היה בסכנת חיים, לפי המצב הזה?

אברהם בר: כן. אני ראיתי מרחוק, הוא היה בסכנת חיים."

(ההדגשות אינן במקור)

וגם⁹⁶:

"אברהם בר: נכון, יש לך כאן טעות. כמו שאמרתי גם מקודם, הוא הגיע לשם, הוא ירה גומי, רק אחרי שהוא היה בסכנת חיים, עם כל האבנים שזרקו עליו.

פרופ' שמעון שמיר: אתה לא אמרת בעדות שלך, הוא הגיע לשם, ואז זרקו עליו אבנים, הוא היה בסכנת חיים, ולשם זה, כדי להינצל מסכנת חיים, הוא ירה גומי. אתה אומר שהוא ירה גומי, משום שזאת הייתה המשימה שלו, והוא הגיע לעמדת הירי, וביצע את המשימה.

אברהם בר: זאת הייתה המשימה שלו. נכון, לירות גומי במפגינים שמסכנים אותו ואת חיי אדם, וחוף מזה, הוא חייב לפזר המון עם גומי, בלי שום קשר לכל דבר. הוא חייב לפזר המון עם גומי. לירות להם פלג גוף תחתון בלבד. זאת ההוראות... אלה, אלה ההוראות שקבלנו.

פרופ' שמעון שמיר: אז הוא... אתה, אתה אומר לנו כאן, בעדות הזאת, שהוא בא ובאותו ה... באותה הנשימה, אתה אומר, הוא בא, הוא ביצע את המשימה שלו. כלומר, ירה גומי. כלומר, אין כאן באמצע עניין של...

אברהם בר: בתווי שטח לא הייתי אתו. אני לא ראיתי מה היה באותו רגע אתו, כמו שזרקו עליו אבנים וכל זה. אבל ראיתי שמרחוק, הוא היה בסכנה כלשהי, וזרקו עליו אחר כך אבנים, אז הוא התחיל לירות גומי."

יצוין כי גרסתו של מורשד עצמו לגבי החשש לפגיעה בחייו מהאבנים שיידו לעברו המתפרעים אינה חד משמעית. בחלקים מסוימים של עדותו מתאר מורשד סכנת חיים, ואילו מקריאת חלקים אחרים בה, ניתן ללמוד, כי השימוש בכדורי גומי נעשה כאמצעי לפיזור הפגנה ולא משום שחשש באופן אמיתי לפגיעה בחייו.

כך, למשל, מתאר מורשד את הסכנה שהיה נתון בה⁹⁷:

"השופט תאודור אור: ואתה אומר שפתחת, אה... שירית רק כבר כשהיית בדרך חזרה?

⁹⁵ אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הועדה.

⁹⁶ אבי בר, הודעתו במח"ש.

⁹⁷ ראשד מורשד, עדותו בשלב השני לפני הועדה.

מורשד ראשד: בדרך חזרה.

השופט תאודור אור: ואז, אה... מה סיכן אותך? אם כבר היית בדרך חזרה להצטרף אל החברים שלך בצומת? מדוע פתאום למעשה, אתה הסתובבת אחורה וירית לכיוון תחנת הדלק?

מורשד ראשד: נכון, מה שסיכן אותי שאנשים זיהו אותי שמה והתחלתי לרוץ לכיוון ה... תחנת הדלק, וזרקו עלי הרבה אנשים אה... הרבה אבנים, אנשים זרקו עלי הרבה אבנים, בגלל זה הסתובבתי, עמדתי מאחרי שמה איזו שהיא סוללה והתחלתי לירות בהם, ואז אבו ריש הסתובב אלי והתחלנו... התחלנו לירות ביחד." (ההדגשות אינן במקור)

וגם⁹⁸:

"השוטרים שמעו בכביש הכניסה היו אמורים לחפות עלינו. זה מסוכן מאוד לבצע משימה כזאת, כי נשקפה סכנת חיים ממשית, ולא היה בטוח שנצא בחיים משם. ידעתי שיש סיכון בעת שנשלחתי למשימה, אבל לא תארתי לעצמי שעד כדי כך יש סיכון. היינו לבושים בגדי מג"ב, שכפ"צים וקסדות. בדיעבד לא הייתי מבצע את המשימה בגלל שלא היה אפשרי לבצע את המעצר וגם בגלל הסיכונים, לא הייתי לוקח סיכון כזה." (ההדגשות אינן במקור)

מהאמור לעיל עולה, כי היה לכאורה חשש ממשי לפגיעה במורשד בעת ששהה סמוך לפנצ'ריה, ולגרסת מורשד, בשל החשש לחייו החליט לירות כדור גומי במי שסיכן אותו. אלא שבמקומות אחרים העיד מורשד, כי ירה כדורי גומי כאמצעי לפיזור ההתפרעות. כך למשל, כשנשאל על ידי הוועדה מדוע עשה שימוש בגלילוני גומי, השיב⁹⁹:

"עו"ד חיר: טוב, עכשיו נחזור להוראות פתיחה באש שקיבלת מאבו ריש וקיבלת בכל מקום אחר – מתי בכלל משתמשים בגומי?
ראשד מורשד: על מנת לפזר הפגנה. אמצעי פיזור, גומי זה אחד מאמצעי הפיזור.
עו"ד חיר: האם במצב של סכנת חיים אתה משתמש בגומי או באמצעי אחר?
ראשד מורשד: סכנת חיים ממשית זה ירי חי.
עו"ד חיר: היה לך כדורים חיים?
ראשד מורשד: זה על פי הפקודות, על פי הנוהל.
עו"ד חיר: היה לך כדורים חיים כשיצאת לאיגוף?
ראשד מורשד: היה לי באפוד... לא במחסנית, באפוד.
עו"ד חיר: השתמשת בכל האירועים בכדורים חיים?
ראשד מורשד: לא, בשום אופן.
עו"ד חיר: אז על פי ההוראות שנתן לך אבו ריש או שאתה מכיר, אתה השתמשת בגומי למה?

⁹⁸ ראשד מורשד, הודעתו במח"ש מיום 30.6.04. יצוין כי דברים אלה נאמרו רק בחקירתו במח"ש.
⁹⁹ ראשד מורשד, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

ראשד מורשד: על מנת לפזר את ההפגנה ולא להיפגע. אמצעי פיזור לכל דבר.

(ההדגשות אינן במקור)

וגם¹⁰⁰:

**"שאלה: הרי מה שאתה אומר כי הנסיבות מראות שחייכם היו בסכנה, אז מדוע לא השתמשת באמצעים שהיו ברשותך?
תשובה: כי יכולנו לברוח.
שאלה: אבל גם כשהייתם בפנצ'ריה יכולתם לברוח?
תשובה: בכל מקום יכולנו לברוח, עובדה שברחתי ותפסתי מחסה.
שאלה: מדוע היית צריך לבצע ירי גומי?
תשובה: תשאל את אבו ריש לא אותי. זה אמצעי לפיזור הפגנות."**

מחלק זה בגרסתו של מורשד עולה כי הוא עשה שימוש בגלילוני הגומי, משום שהוא קיבל פקודה מאבו ריש לפזר את ההתפרעות באמצעות אמצעי זה. כן עולה מדבריו כי החליט שלא לירות באש חיה שכן העדיף לברוח ולא להשתמש באמצעי קיצוני זה. עוד עולה מדבריו כי גלילוני גומי היו אמצעי מקובל לפיזור הפגנות והתפרעויות במשטרה באותו זמן והוא עשה שימוש באמצעי זה על מנת לפזר ההתפרעות ולא להפגע.

כפי שכבר צוין, מורשד אינו עקבי בגרסתו והדבר שוקל, כמובן, לחובתו, במישור הלכאורי.

עם זאת, נראה כי לצורך הערכת דיות הראיות באספקלריית הליך פלילי, די בעדויות שבצינסקי ואבי בר – בצירוף דברי מורשד בכמה הזדמנויות, לפיהן חש סכנה לחייו ולכן ירה - כדי ליצור ספק מובנה, שאינו מאפשר לשלול את האפשרות שמורשד אכן היה חשוף לסכנת חיים בארוע.

התנאי השני: אין אמצעים הפחותים בחומרתם כדי למנוע את הסכנה לשלום הציבור

44. נשאלת השאלה האם מורשד עצמו יכול היה לעשות שימוש באמצעי פחות חמור למניעת הסכנה. מהראיות עולה שלא היה בידי הכוחות המשטריים במקום, לרבות מורשד עצמו, אמצעי פיזור מסוג גז, בו יכול היה לעשות שימוש.

אשר לאפשרות לברוח במקום לירות, קיימת שאלה אם שוטר שנשלח לבצע משימה ונתקל בסכנה, חייב לברוח במקום לפעול להסרת הסכנה. לשאלה נורמטיבית זו ניתנה התייחסות רחבה בחוות הדעת בענין ירי הצלפים (אירוע י'). בפרשה זו אין צורך לדון בשאלה זו, שכן מורשד מעיד כי ירה לאחר שברח משום שחש סכנה תוך כדי הבריחה, ודבריו בכל הנוגע לסכנה שנשקפה לו, מחוזקים לכאורה, כאמור, בעדויות שבצינסקי ואבי בר.

¹⁰⁰ ראשד מורשד, הודעתו במח"ש מיום 30.6.04.

התנאי השלישי: השימוש באמצעי זה אינו מסכן אנשים תמימים

45. כפי שצוין בתחילת חוות הדעת, תושבי ג'ת, אשר העידו בפני הוועדה, טענו שהתפרעות נעשתה על ידי ילדים קטנים בגילאי 13-14 שנה, שעמדו על כביש הכניסה לכפר ג'ת, וידו אבנים לעבר השוטרים שעמדו בצומת. עוד טענו אותם עדים, כי הם עמדו בסמוך למנוח ברחבה של תחנת הדלק, שם כלל לא היתה התפרעות, וצפו במתרחש. עדים אלה ציינו מפורשות, כי המנוח לא לקח חלק בהתפרעות.

השוטרים לעומת זאת העידו, כי המתפרעים עמדו גם על כביש הכניסה לג'ת וגם ברחבה של תחנת הדלק, וכשהיה מורשד באזור הפנצ'ריה הוא הותקף בעיקר על ידי המתפרעים שהיו ברחבה של תחנת הדלק.

עדותם של השוטרים נתמכת על ידי עדויות של תושבי ג'ת נוספים, שלא נחקרו על ידי הוועדה, אשר אישרו כי המנוח לקח חלק פעיל בהתפרעות, ויידה אבנים לעבר השוטרים¹⁰¹, וכן בעדותו של אבי בר, לפיה המנוח היה אחד מהמסיתים העיקריים בהתפרעות.

בנסיבות אלה, קיים יסוד ממשי לחשד, כי המנוח לקח חלק פעיל בהתפרעות, ולכל הפחות לא ניתן לשלול מסקנה זו. כמו כן מהראיות עולה, כי מורשד ירה לכיוון המתפרעים שידו אבנים לעברו. על כן, יקשה לשלול קיומו של התנאי השלישי.

התנאי הרביעי: הפעלת האמצעי תעשה אך ורק על-ידי מי שעבר הכשרה מתאימה בנושא זה

46. מהראיות עולה, כי מורשד עבר הכשרה לשימוש בגלילוני גומי¹⁰².

התנאי החמישי: ההפעלה תעשה בהתאם לכללי הבטיחות

47. בסעיף זה ישנם מספר תתי סעיפים רלוונטים לענייננו, אותם נבחן אחד לאחד (להלן יכונה תנאים אלה – השישי, השביעי והשמיני):

(1) התנאי השישי - טווח הירי של כדורי/גלילוני גומי המינימלי הינו 40 מטר. חל איסור חמור לירות בטווח שמתחת ל-40 מטר. ירי מתחת לטווח זה עלול לגרום להרג.

עיקר הדיון של הוועדה נסוב סביב נקודה זו. כפי שצוין לעיל, מסקנת הוועדה היא שהמנוח נהרג כתוצאה מירי גלילוני גומי של מורשד, אשר בוצע בניגוד לנוהל המשטרה, ולפיכך היה

¹⁰¹ ר' המפורט לעיל ליד הערה 31.

¹⁰² זאכי עמאר, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה.

בלתי מוצדק. הוועדה הגיעה למסקנה שהירי נעשה בניגוד לנוהל המשטרה, משום שהטווח ממנו ירה מורשד לכיוון המנוח היה פחות מ-40 מ'. הוועדה קבעה כי:

"קיימות ראיות, שעל פיהן הגיע מורשד לנקודה שבקצה הצפוני-מזרחי של מבנה הפנצ'ריה. מן הראיות עולה, כי ממקום זה ירה מורשד גלילוני גומי לכיוון תחנת הדלק הנמצאת מאחורי מבנה הפנצ'ריה, מרחק מטרים ספורים ממנו. מורשד עצמו אישר בעדותו השנייה שירה גלילוני גומי לכיוון תחנת הדלק, אך טען שביצע את הירי תוך כדי מנוסתו מאזור הפנצ'ריה אל הצומת. במקביל, עולה מן הראיות, שגרה עמד בתחנת הדלק סמוך לחומה שבקצה התחנה, אשר מפרידה בין אזור תחנת הדלק לאזור הפנצ'ריה, וכשהיה שם נפגע מכדור גומי אשר חדר לעינו וגרם למותו. אם כך הוא, ומורשד ירה מהקצה הצפוני-מזרחי של מבנה הפנצ'ריה, אזי מדידות שנעשו מלמדות שהירי שביצע לעבר גרה ואחרים שנמצאו על משטח תחנת הדלק נעשה ממרחק שאינו גדול מ-15 מטרים. זהו מרחק קצר ביותר, הקטן במידה רבה מן המרחק המזערי המותר לפי ההוראות לירי גומי (40 מטר). מתחת לרף האמור עלול ירי של גלילוני גומי להיות קטלני."

על יסוד המפורט בחוות דעת זו, נראה כי אין ראיות מספיקות להוכיח במשפט פלילי שהטווח ממנו ירה מורשד לכיוון המנוח היה כ-15 מ'. הערכת טווח זו מבוססת על קביעה כי מורשד ירה מהקצה הצפון מזרחי של הפנצ'ריה, אל עבר המנוח שעמד סמוך לחומה שברחבת תחנת הדלק.

דא עקא, שאין ראיות מספיקות להוכיח שמורשד ירה דווקא מהקצה הצפוני-מזרחי של הפנצ'ריה, ואף אין ראיות מספיקות לתמוך בכך שהמנוח עמד סמוך לחומה שברחבת תחנת הדלק. למעשה, מהראיות עולה אפשרות סבירה שהמנוח נורה ממרחק של למעלה מ-40 מטר. להלן נפרט:

א. המקום בו עמד מורשד בעת שירה

הוועדה הגיעה למסקנה כי מורשד עמד בקצה הצפוני מזרחי של מבנה הפנצ'ריה, שזהו הקצה שקרוב יותר לחומה שבקצה הרחבה של תחנת הדלק, בעת שירה במנוח¹⁰³. מסקנתה של הוועדה נסמכת על עדויות תושבי ג'ת, אשר עמדו סמוך למנוח.

אלא שאבי בר, לעומת זאת, שלעדותו ניתן משקל רב ע"י הוועדה, מיקם את מורשד בעת הירי סמוך לדלת אדומה שהיתה בפנצ'ריה¹⁰⁴.

¹⁰³ נקודה ג' בשרטוט לעיל.

¹⁰⁴ נקודה ה' בשרטוט לעיל. יצויין כי במפה עליה הצביע בפני הוועדה הוא סימן את המיקום של מורשד באמצע הקיר של הפנצ'ריה המרוחק מהחומה.

מורשד עצמו טוען שירה לכיוון תחנת הדלק כשהיה במנוסה מהפנצ'ריה לכיוון הכוחות בצומת. הוא העיד, כי בעת המנוסה הסתתר מאחורי סוללה שהיתה בסמוך למשאית שחנתה במקום, במרחק של כ-20-30 מ' מהצומת, ומשם ירה.¹⁰⁵

יודגש, כי אף אבי בר אמר בעדותו כי בעת הירי מורשד הסתתר מאחורי מחסה. הוא ציין כי הוא לא זוכר מאחורי מה הוא הסתתר, אבל הוא זוכר שהיתה משאית באותו אזור.¹⁰⁶

מהאמור לעיל, עולה קושי להעריך את המקום המדויק בו עמד מורשד בעת שירה, אם כי ניתן לקבוע שיש ראיות מספיקות למצב את מורשד סמוך לפנצ'ריה, ולא במרחק של כ-20 מ' מהצומת, כפי שהוא עצמו טוען.

ב. המקום בו עמד המנוח בעת שנורה

ישנו הבדל משמעותי בין גרסאותיהם של תושבי ג'ת לבין גרסתו של אבי בר, בכל הנוגע לגבי מיקומו של המנוח בעת שנפגע.¹⁰⁷

כאמור לעיל, תושבי ג'ת שהעידו בפני הוועדה, אמרו כי המנוח עמד ברחבה של תחנת הדלק, סמוך לחומה, בעת שנפגע.¹⁰⁸ הועדה סמכה על עדויות אלה וברי שככל שעדויות אלה היו עומדות לבדן, ניתן היה לקבוע שיש ראיות מספיקות לכך שהטווח בין מורשד למנוח אכן היה נמוך בהרבה מ-40 המטרים הנדרשים על פי הנוהל.

אלא שעל פי עדותו של אבי בר, כפי שנמסרה בפני הועדה בעדותו הראשונה, המנוח נפגע כשהיה בכביש בסמוך לחומה. בחקירתו השנייה בפני הועדה, מיקם בר את המנוח, בין דקל מס' 12 לדקל מס' 13. בביקור בזירה, יחד עם חוקרי מח"ש, הצביע על מרכז הכביש כמקום בו נפגע המנוח.

במידות שנערכו במסגרת דו"ח הובלה והצבעה של חוקרי מח"ש, נמצא, כי המרחק בין המקום עליו הצביע בר כמקום עמידתו של מורשד לבין המקום עליו הצביע כמקום עמידתו של המנוח, הוא 47 מ'. לעומת זאת, המרחק שנמדד בין המקום בו עמד המנוח לבין המקום בו עמד מורשד על פי עדויות תושבי ג'ת, הוא בין 6.4 מ' ל-17.5 מ'.

¹⁰⁵ ראשד מורשד, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה.

¹⁰⁶ אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הועדה.

¹⁰⁷ רק תושבי ג'ת ואבי בר העידו לגבי מיקומו של המנוח.

¹⁰⁸ נקודה ד' בשרטוט לעיל.

התשובה לשאלה אם טווח הירי היה פחות מ-20 מ' או למעלה מ-40 מטר היא כמובן קריטית לצורך הערכת טיב התנהגותו של מורשד ולצורך מתן התשובה לשאלה אם ירי זה נעשה בניגוד לנהלים, תוך סיכון חמור של חיי אדם.

הוועדה לא התייחסה לעדותו של בר בהקשר למיקומו של המנוח בעת שנפגע, על אף שנתנה לכאורה משקל רב לעדות זו בהקשרים אחרים, ובחרה לסמוך בנקודה זו אך ורק על עדותם של תושבי ג'ת. בדו"ח הוועדה לא נמצאו נימוקים למהלך פילוג עדותו של אבי בר.

לטעמנו, ניתוח חומר הראיות מעלה קושי מהותי לפלג את עדותו של אבי בר, אגב העדפת גרסאותיהם של תושבי ג'ת בכל הנוגע למיקום המנוח - ובכלל. כפי שצויין לעיל, תושבי ג'ת שנחקרו בוועדה, העידו כי המתפרעים התרכזו בכביש, ואילו הם והמנוח עמדו ברחבה של תחנת הדלק וצפו במתרחש מבלי לקחת חלק בהתפרעות. לעומת זאת, על פי עדויות אחרות שנגבו מתושבי ג'ת נוספים, אשר נחקרו בתחנת עירון באוקטובר 2000, בחשד שלקחו חלק בהתפרעות¹⁰⁹, המנוח לקח חלק אקטיבי בהתפרעות¹¹⁰. בנסיבות אלה, קיים קושי להסתמך דווקא על דברי תושבי ג'ת, שהעידו בפני הוועדה, כי המנוח עמד מאחורי החומה בתחנת הדלק, ולא עשה דבר, ולדחות את עדותו של אבי בר לגבי מיקום המנוח (וכזכור, הוועדה נתנה משקל רב לעדות אבי בר). לפיכך, לא ניתן לקבוע כי יש ראיות מספיקות לצורך הליך פלילי להוכחת מיקומו של המנוח בעת שנורה, ולא ניתן במישור זה להתעלם מגרסתו הקוהרנטית של אבי בר, הממקם את המנוח במקום אחר, בטווח רחוק בהרבה.

בנסיבות אלה מסקנתנו היא, כי אין ראיות מספיקות כדי לקבוע היכן עמד המנוח בעת שנפגע, ועל כן לא ניתן לשלול את האפשרות, המובנית בעדותו הקוהרנטית של בר, לפיה הטווח בין מורשד למנוח עלה בעת הירי על 40 מטרים. משכך, נראה כי אין ראיות מספיקות על מנת להוכיח במשפט פלילי כי מורשד ביצע ירי גלילוני גומי בניגוד לנוהל, בכל הנוגע לדרישה שהטווח יהיה מעל 40 מ'.

(2) התנאי השביעי - אין לכוון לעבר ראשו של המתפרע

הוועדה קבעה כי מורשד כיוון לעבר פלג גופו העליון של המנוח בעת שירה, וזאת על סמך ההנחה שהמנוח עמד על החומה שבתחנת הדלק ומורשד עמד בפנצ'ריה, הממוקמת נמוך מהחומה. אלא שכפי שצויין לעיל, קיימת אפשרות ממשית שמורשד לא עמד על החומה

¹⁰⁹ עדים אלה לא נחקרו על ידי הוועדה.

¹¹⁰ ראמי סנדין, הודעתו בתחנת עירון מיום 29.10.00, הודעתו במח"ש מיום 17.5.2004. בילאל ג'רה, הודעתו בתחנת עירון מיום 25.10.00, הודעתו במח"ש מיום 13.5.2004.

בתחנת הדלק כי אם על הכביש, כפי שהעיד אבי בר. על פי אפשרות מסתברת זו, כל גופו של המנוח היה חשוף מכיוונו של מורשד.

בנסיבות אלה אין ראיות מספיקות על מנת לקבוע לאיזה חלק בגופו של המנוח כיוון מורשד בעת שירה. הטעם לכך נעוץ בעובדה שמחומר הראיות שהצטבר בידי הוועדה עולה, כי הפיזור של גלילוני גומי הוא גדול: מגלילון אחד נורים שלושה כדורים, אשר מתפזרים לכיוונים שונים, ולכן אף אם היורה מכוון לכיוון החלק התחתון של הגוף, ישנה אפשרות שהכדור יפגע בראש. מסקנה זו עלתה מדברי הוועדה, אשר התייחסה לנושא זה בפרק בו דנה בהרחבה בנושא שימוש בגלילוני גומי¹¹¹:

“סיכון נוסף אשר כרוך בשימוש בקליעי גומי נובע מהיעדר הדיוק הטבוע באמצעי זה. גלילוני הגומי נורים שלושה ביחד. בעת הירי הם מתפזרים באופן בלתי מדויק ובלתי ניתן לצפייה מראש. בשל אי יציבות אוירודינמית והיעדר גיאומטריה בליסטית, הם אינם פוגעים במדויק במטרה אליה הם מכוונים, גם אם מדובר ביורה הפועל על פי כל כללי הכיוון, ואפילו הוא צלף מקצועי.

פיזור גלילוני הגומי לאחר הירי עלול להביא לכך שכיוון הירי לחלק מסוים בגוף אינו מונע בהכרח פגיעה בחלק רגיש ופגיע יותר. יתר על כן, בשל פיזורם של גלילוני הגומי עלול אחד הגלילונים לפגוע באדם הנמצא בסמוך לאדם שאליו כוון הירי. לפיכך, כשהירי נעשה לעבר המון, קיים סיכון ממשי שייפגע ממנו אדם אשר לא היתה כוונה או הצדקה לפגוע בו, ואשר כל חטאו היה בכך שנמצא סמוך למי שהיתה הצדקה להשתמש בירי לעברו.”

(ההדגשות אינן במקור).

בנסיבות אלה, מסקנתנו היא, כי אין ראיות מספיקות על פי אמות המידה הנדרשות לצורך נקיטה בהליך פלילי, על מנת לקבוע כי מורשד כיוון לעבר ראשו של המנוח.

(3) התנאי השמיני - נקודת הכינון הינה פלג גוף תחתון

מהאמור לעיל, גם עולה כי אין בדינו ראיות מספיקות כדי להוכיח כי מורשד לא כיוון לפלג הגוף התחתון של המנוח, כפי שנדרש בנוהל.

48. **סיכום ביניים בשאלה האם מורשד פעל בהתאם לאמור בנוהל: המסקנה העולה מניתוח חומר הראיות היא כי לא ניתן לשלול ברמה הנדרשת במשפט פלילי, את האפשרות שבמהלך הארוע נוצר חשש ממשי לפגיעה בחייו של מורשד, אשר הצדיק שימוש באמצעי של ירי של גלילוני גומי. כמו כן, אין ראיות מספיקות כדי להוכיח במשפט פלילי שהמרחק בין מורשד למנוח בעת שמורשד ירה היה קטן מ-40 מ'. בנסיבות אלה, אין ראיות מספיקות ברמה הנדרשת במשפט פלילי כדי להוכיח כי השימוש של מורשד בגלילוני הגומי חרג מנהלי השימוש באמצעי זה.**

¹¹¹ עמ' 436 לדו"ח הוועדה.

טענות הגנה נוספות

49. אף אם ניתן היה להגיע למסקנה כי מורשד ירה כדורי גומי שלא לצורך הגנה על חייו, אלא כאמצעי לפיזור התפרעות, עדיין קיים קושי מהותי להעמידו לדין פלילי. מקור הקושי בשתי טענות הגנה אפשריות העומדות לכאורה למורשד:

(א) הירי בוצע בהתאם לדרך השימוש המקובלת בכדורי גומי במשטרת ישראל באותה תקופה

50. מהראיות עולה, כי בתקופה הרלוונטית, נהגה משטרת ישראל לעשות שימוש בכדורי גומי לצורך פיזור הפגנות והפרות סדר, גם במצבים בהם לא היה חשש ממשי לפגיעה בחיים. ועדת החקירה התייחסה לכך בפרק בו עסקה בשימוש בגלילוני גומי על ידי המשטרה¹¹²:

“...אף בעיני הדרג הבכיר ביותר במשטרה לא נחשבו גלילוני הגומי, בזמן אירועי אוקטובר, כאמצעי שנועד להתמודד עם מצבים של סכנת חיים. כך, כשנחקר ראש אגף המבצעים במשטרה בעת האירועים, ניצב יהודה בכר, על משמעות ההנחיה שניתנה במברקי המשטרה ולפיה “הפעלת אמצעים באירועים עפ”י הוראות מפקדים ובמקרים של סכנה לחיי השוטרים”, ציין, כי על פי הבנתו, הנחיה זו אינה מתייחסת כלל לגלילוני הגומי. דברים דומים אמר גם ראש המטה המבצעי במשרד לבטחון פנים, תת ניצב דוד צור. ואם כך הובנו הדברים על ידי הדרג הבכיר ביותר, אין לתמוה, כי הרוב המכריע של אנשי המשטרה, בכל הדרגים, אשר הופיעו בפני הוועדה, לא סבר כי השימוש בגלילוני הגומי מוגבל למצב של סכנת חיים ממשית...”

... התמונה העולה מן החומר שבפני הוועדה היא, כי הקונצפציה של שימוש בגלילוני גומי אינה מבוססת על מצב של סכנת חיים לשוטרים, אלא על ניסיון להכיל אירוע בטרם יתפתח למצב של סכנת חיים ממשית. בדרך כלל, מדובר באירוע בו המון משליך אבנים או חפצים אחרים, מתקיים בו פוטנציאל להסלמת ההתפרעות ונוצר חשש להתקרבות של המתפרעים לעבר השוטרים או לעבר ציבור אנשים עליו שומרים השוטרים. החשש הוא, שאם המתפרעים יהיו קרובים אל השוטרים או אל הציבור עליו מגינים השוטרים, יהיו מעשי האלימות מצידם מסוכנים יותר ואז יהוו סיכון ממשי לחיים. יהיה, על כן, נכון לומר, שלא בשל סכנה מיידית וקונקרטית לחיי השוטרים או הציבור הותר השימוש בירי גומי, אלא כדי לפזר התפרעויות המוניות וכדי למנוע כניסה למצב של סכנה העלולה להיווצר אם יתקרבו המתפרעים אל השוטרים למרחק קטן מ-40 מטר.

... ניתן לסכם, כי חרף האמור בנוהל משנת 1999, בפועל לא הוגבל השימוש בגלילוני הגומי על ידי דרישה לקיומה של סכנת חיים ממשית למאן דהוא, אלא מדובר היה באמצעי לפיזור המון, אשר לא נתפס כאמצעי קיצוני או חמור באופן מיוחד. נוהל זה לא הביא עימו, אפוא, שינוי מהותי בהתייחסות לתחמושת זו. על רקע ההתייחסות אליה כאל אמצעי שגרתי להתמודדות עם הפרות סדר, אין להתפלא על כך, שבפועל נעשה בה

¹¹² עמ' 454 לדו"ח הוועדה.

שימוש רב ביותר, ובמקרים רבים - שלא לצורך. כפי שכבר ציינו, השימוש בה הוביל, ביותר ממקרה אחד, לתוצאות קטלניות.

מהעדויות עולה, כי השימוש בירי גומי כנגד משתתפי ההתפרעות שהיתה בצומת ג'ת באותו יום, בא בגדרה של הקונספציה המתוארת לעיל: דובר באירוע בו היה המון שהשליך אבנים וחפצים אחרים, היה פוטנציאל להסלמת האירוע, ונוצר חשש להתקרבות של המתפרעים אל השוטרים.

בנסיבות אלה, אף אם לא היה חשש ממשי לפגיעה בחייו של מורשד בעת שירה כדורי גומי לעבר המתפרעים, לא ניתן לשלול את הטענה כי מורשד פעל כפי שהיה מקובל באותה תקופה במשטרה, ויש לבחון אם יש הצדקה להעמדתו לדין פלילי של שוטר ספציפי בדרג נמוך יחסית, הפועל על פי התנהלות שאושרה ע"י הדרגים הבכירים ביותר במשטרת ישראל אותה עת.

(ב) מורשד ביצע ירי לפי פקודה (שאינה בלתי חוקית בעליל)

51. מספר עדים העידו בפני הוועדה, כי במהלך האירועים אישר אבו ריש לפזר את ההתפרעות באמצעות גלילוני גומי. כך אומר אבו ריש בעצמו, כך העיד אבי בר, וכך אף העיד מורשד.

כפי שפורט לעיל, הפקודה שנתן אבו ריש היתה בהתאם לנהוג במשטרת ישראל באותו זמן, ועל כן אף אם בפועל היה מדובר בפקודה בלתי חוקית, הרי שהיא לא נחזתה על פניה כפקודה בלתי חוקית בעליל.

בנסיבות האמורות, עומדת למורשד טענת הגנה לפיה הירי שביצע נעשה לפי הוראת מפקדו, הוראה שלא עלתה כדי "פקודה בלתי חוקית בעליל". אשר על כן, בעת שהיה באזור הפנצ'ריה, לשם נשלח על ידי אבו ריש כדי לפזר מקרוב את ההתפרעות, יוכל מורשד לטעון כי היה רשאי לפעול לפי פקודה זו.

בחינת אחריותו הפלילית של אבו ריש

52. פקד אבו ריש היה המפקד של כוחות מג"ב בכפר ג'ת באותו יום, לרבות הצוות מפלוגת המתקנים¹¹³. לאחר סקירת הראיות, נמצא כי מן הראוי לבדוק אף את עניינו בנוגע לשיקול הדעת שהפעיל במהלך האירוע ולפקודות שנתן לכוח שתחת פיקודו וזאת אף שלא הוזהר על ידי הוועדה.

¹¹³ אבו ריש, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

האם היה מקום להתעמת עם המתפרעים?

53. הפקודה שקיבלו הכוחות של אבו ריש באותו יום היתה לפנות את הצייר ולפזר את ההתפרעות¹¹⁴.

צומת הכניסה לכפר ג'ת נמצא על כביש 574, שהוא הכביש שמקשר בין באקה אלגרביה לטול כרם. מהראיות עולה, כי כביש 574 אינו כביש מרכזי. היישוב היחיד שנמצא על כביש זה לאחר צומת כפר ג'ת לכיוון מזרח, הוא היישוב היהודי הקטן מגל, אליו ניתן להגיע בדרכים עקיפות¹¹⁵.

עוד עולה מהראיות, כי בעת העימות בין כוחות המשטרה לבין תושבי ג'ת, היה הכביש סגור בצומת מגל, ולפיכך לא היו כלי רכב אזרחיים על הכביש¹¹⁶.

54. נשאלת השאלה האם לא היה אבו ריש, משהגיע למקום, צריך להציע למפקדיו לסגור את הכביש לתנועה ולהימנע מעימות עם תושבי כפר ג'ת, במקום להתעמת עם התושבים שהתפרעו במקום. לענין זה, מסקנתנו היא כי יתכן שהיה מקום להימנע מההתעמתות. ברם, לכל היותר מדובר בטעות בשיקול דעת מקצועי, אשר על פי אמות המידה המקובלות, שפורטו בהרחבה במסגרת חוות דעת מקבילות, אינה מגלה עילה להעמדה לדין פלילי.

האם הפקודה לעשות שימוש בכדורי גומי היתה מוצדקת בנסיבות העניין?

55. מהראיות עולה כי הפקודה לעשות שימוש בכדורי גומי נגד המתפרעים היתה פקודה של אבו ריש¹¹⁷, שניתנה, ככל הנראה, לאחר שקיבל אישור של המח"ט והמ"פ, על סמך הנסיבות שתיאר באזניהם¹¹⁸. מעדותו של אבו ריש עולה כי הוא ראה באמצעי זה אמצעי לפיזור הפגנות, בלא שהיה רגיש דיו לפוטנציאל החמור של פגיעה הטמון בכלי נשק זה¹¹⁹. בנסיבות אלה, עולה השאלה, אם פקודתו של אבו ריש לעשות שימוש בירי גומי כלפי המתפרעים בצומת ג'ת היתה מוצדקת.

56. כאמור לעיל, הקונספציה של שימוש בגלילוני גומי באותה עת במשטרה לא היתה מבוססת על הפעלה רק במצב של סכנת חיים לשוטרים, אלא על ניסיון להכיל אירוע בטרם יתפתח למצב של סכנת חיים ממשית.

¹¹⁴ ראשד מורשד, הודעתו בפני אוספי החומר; אבו ריש, עדותו בשלב הראשון בפני הועדה.

¹¹⁵ ראשד מורשד, עדותו בשלב השני בפני הועדה.

¹¹⁶ ראשד מורשד, הודעתו בפני אוספי החומר.

¹¹⁷ אבו ריש, עדותו בשלב השני בפני הועדה, דו"ח אירוע כתב ביום 6.11.00, עדותו בת.פ. 5270/00 מיום 10.1.01.

¹¹⁸ אבו ריש, עדותו בשלב השני בפני הועדה, דו"ח אירוע שכתב ביום 6.11.00.

¹¹⁹ אבו ריש, עדותו בשלב השני בפני הועדה.

לפיכך קיים קושי להטיל אחריות פלילית דווקא על אבו ריש בגין הפקודה שנתן לעשות שימוש בכדורי גומי, גם אם השימוש בגומי לא הותנה בכך שהשוטרים יהיו בסכנת חיים ממשית באותו רגע בו יעשו שימוש באמצעי זה, שכן מדובר בפקודה שנראה כי היתה בגדר המקובל במשטרת ישראל באותה עת, שניתנה לפי תפיסת הפעלה שאושרה על ידי דרגים בכירים ביותר.

כאמור לעיל, מדו"ח ועדת החקירה עולה כי הקונספציה של שימוש בירי גומי לפיזור הפרות סדר והתפרעויות היתה שגויה. על פני הדברים, נראה כי ועדת החקירה ראתה בכך כשל מערכתי רחב. ואכן, כפועל יוצא מביקורתה של הועדה, אומצו מסקנותיה על ידי הממשלה, הופקו לקחים והוצאו נהלים חדשים האוסרים על שימוש בירי גלילוני גומי במסגרת טיפול בהפרות סדר.

האם היה מקום לשלוח את מורשד ושבצינסקי לפנצ'ריה?

57. אף כאן יכולה להטען הטענה כי אבו ריש טעה בשיקול דעתו כאשר בחר לשלוח את מורשד ושבצינסקי לאזור הפנצ'ריה, מקום שהיה מאוד קרוב לעשרות המתפרעים ויצר חיכוך מסוכן. בכל מקרה, אף אם כך הדבר, נראה כי מדובר בטעות בשיקול דעת מקצועי, במסגרת אירוע מבצעי, שאינה מגלה עילה להעמדה לדין פלילי.

התייחסות לטענות שהועלו בדו"ח של עדאלה

58. להלן תובא התייחסות לטענות ספציפיות שהועלו על-ידי עדאלה בדו"ח מטעמם. יצוין, כי חלק ניכר מהטענות הללו קיבל התייחסות בגופה של חוות הדעת. עם זאת, על מנת להביא את הדברים בצורה מסודרת, נמצא מקום לרכז את הטענות בפרק נפרד.

59. הטענות נוגעות למספר עניינים: טענות הנוגעות לקשר הסיבתי בין הירי שביצע מורשד לפגיעה במנוח, טענות הקשורות לצידוק הירי ולדרך בה בוצע וטענות הנוגעות לגרסתו של מורשד. להלן תידונה הטענות לפי הנושאים הללו. בפתח כל סעיף תובא טענת עדאלה בציטוט, ומייד לאחר מכן תובא התייחסות לטענה.

טענות הנוגעות לקשר הסיבתי בין הירי שביצע מורשד לפגיעה במנוח

60. עדאלה טוענים כי יש די והותר ראיות לקשר סיבתי הכרחי בין ירי מורשד למות המנוח, ולענין זה הם מפנים לעדותם של אבי בר, אבו ריש ומורשד וכן לרושם שקיבלה הועדה מביקור במקום. עוד הם מתייחסים לכך ש"כולם" ידעו שמורשד ירה ולכך שלא יתכן שהמוות נגרם מירי של שוטרים אחרים. להלן ההתייחסות לנושאים אלה אחד לאחד.

לגבי עדותו של אבי בר:

"השוטר אברהם בר קושר ישירות את הירי של מורשד לפגיעה באדם מקרב תושבי הכפר ג'ת. הוא גם ממקם את הנפגע, במפורש ובבהירות מאחורי החומה שהפרידה בין הפנצ'ריה (מיקומו של ראשד) לתחנת הדלק (מיקומו של הנפגע)"¹²⁰.

61. אכן, כפי שפורט בהרחבה בחוות הדעת, עדותו של אבי בר קושרת לכאורה את הירי שביצע מורשד לפגיעה במנוח. עם זאת, ממכלול הראיות עולה, כי במקביל לירי שביצע מורשד, בוצע ירי מקביל ע"י שוטרים שהתקבצו בצומת ובין הדקלים, לעבר המתפרעים. יודגש כי אף אבי בר עצמו העיד, שהשוטרים שהיו בין הדקלים ירו לעבר המתפרעים באותה העת שירה מורשד, והוסיף והעיד, כי הוא אינו שולל את האפשרות שהמנוח נפגע מידי של שוטר אחר. בנסיבות אלה, אין די בקשר, שיוצר אבי בר בעדותו, בין הירי שביצע מורשד לבין הפגיעה במנוח, על מנת לבסס ראיות מספיקות לקיומו של קשר סיבתי בין הירי שביצע מורשד לבין הפגיעה במנוח ברמה הנדרשת במשפט פלילי¹²¹.

באשר לטענה כי אבי בר מיקם את המנוח מאחורי החומה, מן הראוי להפנות למלוא עדותו של בר בהקשר זה:

"השופט תאודור אור: אתה ראית בערך איפה היה האדם שנפצע?

אברהם בר: האדם שנפצע היה קצת אחרי החומה.

השופט תאודור אור: אם זאת החומה, אז הוא היה סמוך לה מאחוריה, כאן?

אברהם בר: לא, לא מאחורי החומה, הוא היה בכביש בזווית אלכסונית לכיוון של ראשד."

מדברים אלה עולה כי כבר בעדותו הראשונה בפני הוועדה מיקם בר את המנוח "לא מאחורי החומה" אלא בכביש הגישה לכפר ג'ת, בניגוד לגרסת תושבי כפר ג'ת בפני הוועדה.

לגבי עדותו של אבו ריש:

"מפקד הכוח בג'ת, סעיד אבו ריש, ציין בהודעתו בפני אוספי החומר מטעם ועדת אור, מיום 21.12.2000, כי הצוות ששלח לאזור הפנצ'ריה להדוף את המפגינים (מורשד ושבצנינסקי), חזר משם ואמר לו כי פגע במישהו..."¹²².

62. ר' התייחסות מפורטת לסוגיה זו בחלק הרלבנטי בחוות הדעת.

¹²⁰ ס' 152 לדו"ח. ר' בהקשר זה גם ס' 153-154, 177-180 לדו"ח.

¹²¹ ר' התייחסות מפורטת לסוגיה זו בחלק העוסק בעדותו של בר.

¹²² ס' 155 לדו"ח.

לגבי עדותו של מורשד:

"אפילו השוטר ראשד מורשד העיד בפני ועדת אור (ביום 19.2.2001), כי ירה לכיוון תחנת הדלק, בניגוד מוחלט לדבריו בפני אוספי החומר מטעם הוועדה מיום 10.1.2001, שם אמר "לא יריתי לכיוון תחנת הדלק"¹²³.

63. ר' התייחסות מפורטת לסוגיה זו בחלק הרלבנטי בחוות הדעת.

לגבי ביקור הוועדה במקום:

"בעקבות עדויות אלה ואחרות ערכו חברי ועדת אור, ביום 1.3.2001, ביקור שכלל, בין השאר את זירת הריגתו של המנוח ראמי ג'רה בג'ת. לסיכום הביקור כתבה ועדת אור, כי התרשמה ממיקום המנוח וממיקום ראשד מורשד, על פי העדויות ששמעה..."¹²⁴.

64. בחלק הקודם נותחו בהרחבה העדויות והובהר כי קיים קושי מהותי לקבוע כי יש ראיות מספיקות בכל הנוגע למיקומו המדויק של מורשד בעת הירי, ובפרט בכל הנוגע למיקומו של המנוח ולטווח בין מורשד לנפגע בעת ביצוע הירי. אכן, ועדת אור התרשמה במהלך ביקורה כי היה קשר עין בין מיקומו הנטען של המנוח (בתוך תחנת הדלק) למיקום מורשד. כאמור לעיל, הצוות ערך אף הוא ביקור במקום והתרשמותו, בדומה להתרשמותה של הוועדה, היתה כי ממקום עומדו של מורשד ליד הפנצ'ריה, ניתן לראות את פלג גופו העליון של אדם העומד על הרחבה של תחנת הדלק בסמוך לקיר הבטון הנמצא בקצה הרחבה לכיוון הפנצ'ריה. עם זאת, כאמור לעיל, מעדותו של אבי בר עולה, כי המנוח עמד על הכביש ולא על הרחבה של תחנת הדלק בסמוך לקיר הבטון. גם לנקודה זו קיים קשר עין וקו אש ישיר בין מיקומו המשוער של מורשד למיקום המנוח, אלא שבמקרה כזה, טווח הירי הוא מעל 40 מטרים. כפי שהובהר, עדותו המרכזית אליבא דכולי עלמא של אבי בר, אינה מאפשרת לשלול את האפשרות הסבירה שמקום עמידתו של המנוח בעת שנפגע היה על כביש הגישה.

לגבי הטענה כי מורשד סיפר לכולם שירה:

"אכן לשוטר אברהם בר אין ספק כי ראשד מורשד הוא זה שירה את הירי הקטלני במנוח ראמי ג'רה. לשיטתו:
שאלה: האם ראשד סיפר שפגע במישהו?
תשובה: אמר את זה בכללית לכולם וכולם יודעים, וזה לא דבר שניתן להסתיר, וראשד הוריד אותו והוריד אותו ודאית"¹²⁵.

65. כפי שהובהר בחוות הדעת, קריאת מלוא עדותו של אבי בר בהקשר זה מלמדת, כי מדובר בעדות שמועה בלבד, אשר אינה קבילה במשפט פלילי:
"שאלה: האם ראשד סיפר שפגע במישהו?"

¹²³ ס' 156 לדו"ח.

¹²⁴ ס' 157 לדו"ח.

¹²⁵ ס' 181 לדו"ח.

תשובה: אמר את זה בכללית לכולם וכולם יודעים וזה לא דבר שניתן להסתיר וראשד הוריד אותו והוריד אותו וודאית.

שאלה: האם אתה שמעת דבר זה מפיו של ראשד?

תשובה: לא זוכר.

שאלה: אם אתה ראית את ראשד פוגע במישהו אז לגיטימי מאוד שהוא יבוא ויספר לך ולשוטרים אחרים, ולגיטימי יותר שאתה גם תשאל אותו על מה שראית מה תגובתך ?

תשובה: נכון ואני לא היה לי דיבור איתו ולא שאלתי אותו."

(ההדגשות אינן במקור)

לגבי נושא הירי המקביל של שוטרים מהצומת:

"מח"ש גורסת, כי מקורו של הירי אשר גרם למותו של המנוח, ראמי ג'רה, יכול לא להיות ראשד מורשד, אלא שוטר מפלוגת המתקנים, אשר היו ממוקמים בטווח של 90 מ' ממקום נפילת המנוח, כאשר חלקם נעו לאורך שדרת הדקלים, ואף הגיעו עד למרחק של כ-50 מ' ממקום נפילתו של המנוח...סברה זו של מח"ש אינה מבוססת בראיות שבפניה, וממילא היא תמוהה ביותר. ראשית, מדובר בגרסה של מורשד, אשר הועלתה על ידו לראשונה בשלב שבו יוצג על ידי עו"ד...שנית, ועדת אור דחתה מכל וכל את האפשרות כי מותו של המנוח ג'רה נגרם לפי הסברה של מח"ש...שלישית, אין בידי מח"ש שום אינדיקציה פוזיטיבית להימצאותו של שוטר אחד מפלוגת המתקנים בצומת ג'ת, לא כל שכן להתקדמותו למרחק של 50 מ' ממקום נפילת המנוח..."¹²⁶.

66. באשר לאפשרות כי המנוח נפגע מירי של שוטרים שירו מכיוון הצומת והדקלים, ר' התייחסות מפורטת בחלק הרלבנטי לחוות הדעת.

67. באשר לטענה, כי מדובר בגרסה שעלתה על ידי מורשד לראשונה בשלב בו יוצג על ידי עו"ד, יצויין כי העובדה שבוצע ירי מקביל ע"י שוטרים שעמדו בקו שבין צומת הכניסה לאורך הדקלים עלתה בעדויות תושבי כפר ג'ת, עוד בעת חקירותיהם בשלבים הראשונים על ידי הוועדה¹²⁷.

68. לגבי הטענה כי ועדת אור דחתה מכל וכל אפשרות זו, ר' התייחסות מפורטת בחלק הרלבנטי לחוות הדעת.

69. באשר לטענה כי אין בידי מח"ש שום אינדיקציה פוזיטיבית להימצאותו של שוטר אחד מפלוגת המתקנים בצומת ג'ת באותו יום, ר' התייחסות מפורטת בחלק הרלבנטי בחוות הדעת. אמנם, במסגרת ניסיונותיה לאתר שוטרים אלה חקרה מח"ש מספר שוטרים מפלוגת המתקנים, אשר הכחישו כי היו בצומת ג'ת באותו יום. עם זאת, אין בכך כדי לאיין את

¹²⁶ ס' 182-184 לדו"ח.

¹²⁷ ותד עבד אלרחים, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה; מוחסן מרואני, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה; ג'רה אוסאמה מוחמד, עדותו בשלב הראשון בפני הוועדה.

האפשרות שהיו שוטרים מפלוגת המתקנים בצומת ג'ת, כפי שעולה מעדויות שוטרים שהעידו בפני הוועדה¹²⁸. כך או אחרת, העובדה שלא אותר אף שוטר מפלוגת המתקנים, שהודה כי היה בצומת ג'ת באותו יום, אינה מכרסמת בראיות הרבות, ביניהן עדויות של תושבי ג'ת, לפיהן בעת שמורשד ירה לעבר המתפרעים מאזור הפנצ'ריה, התבצע ירי מקביל ע"י שוטרים מכיוון הצומת והדקלים (יהיה מקורם בפלוגת המתקנים או בכוח אחר). יוזכר כי הראיות מלמדות שאבו ריש עצמו עשה שימוש ברומה בכפר ג'ת באותו יום.

70. אשר לטענה כי אין בידי מח"ש שום אינדיקציה פוזיטיבית להתקדמותו של שוטר מפלוגת המתקנים למרחק של כ-50 מ' ממקום נפילת המנוח, ר' התייחסות מפורטת בחלק הרלבנטי לחוות הדעת.

טענות הנוגעות לצידוק הירי

קיומו של חשש ממשי לפגיעה בחיי אדם

71. פעילותו של המנוח

"עוד מוסיפה מח"ש, כי התקיים חשש ממשי לפגיעה בחיי אדם, לרבות מפני פעילותו של המנוח ראמי ג'רה. לפי מח"ש "אחד מתושבי הכפר אף ציין בחקירתו במשטרה, כי המנוח זרק אבנים על ג'יפים ועל חיילים". עוד כתבה מח"ש כי "ציבור המפגינים, אשר פעלו בדרך אלימה ביותר... ובכללו גם המנוח שידה אבנים לעבר השוטרים, סיכן בכך את שלום השוטרים, ועל כן קמה להם זכות לבצע ירי גומי לעברו..."¹²⁹.

דברים אלה של מח"ש אינם מעוגנים בדין ובעובדות. ראשית, הדין אינו מתיר שימוש באמצעי מסוכן כמו ירי בכדורי גומי כנגד "ציבור מפגינים", כפי שמח"ש מצינת. ירי גומי אינו ירי גז מדמיע. האחרון מכוון לקבוצה של מפגינים. ירי גומי צריך להיות ספציפי והוא מיועד למנוע התממשותה של סכנה ממשית לפגיעה בחיי אדם. אפילו לפי הנחיות המשטרה שהיו בתוקף בתחילת אוקטובר 2000 ברור וגלוי כי השימוש בירי גומי כוון לעבר אדם ספציפי, ולא לעבר "ציבור מפגינים" כלשון מח"ש. שאם לא כן, הסכנה לפגיעה בחפים מפשע ברורה וגלויה, דבר שאותו נוהל משטרתי בא למנוע גם כן¹³⁰.

הנוהל המשטרתי הרלוונטי באותה בעת לשימוש בגלילוני גומי היה, כאמור, נוהל מס' 90.221.012, שנקרא "הטיפול המשטרתי בהפרות סדר והפגנות". כבר משמו של הנוהל ניתן ללמוד, בניגוד לנטען, כי המשטרה התירה באותה תקופה לעשות שימוש בגלילוני גומי בעת התמודדותה עם הפרות סדר והפגנות¹³¹.

¹²⁸ ר' התייחסות בחלק הרלבנטי בחוות הדעת.

¹²⁹ ס' 160 לדו"ח.

¹³⁰ ס' 161 לדו"ח.

¹³¹ לניתוח מעמיק של נוהלי השימוש בגלילוני גומי ע"י משטרת ישראל, ר' דו"ח ועדת אור, עמ' 450-453.

יתרה מכך, בסעיף 3 לנוהל מאופיינות הפרות הסדר והפגנות, שמחייבות טיפול משטרי, בין היתר כך:

**"התנהגות שיש עמה סכנה לפגיעה בגופו של אדם ורכושו.
חסימת צירי תנועה וצמתים או הפרעה לשימוש תקין בנתיבי התנועה."**

72. מהראיות עולה, כי הפרות הסדר בכפר ג'ת באותו היום היו מהסוג אשר אופיין בנוהל. בנסיבות אלה, היתה לשוטרים בכפר ג'ת סמכות לעשות שימוש, לפי הנוהל, בגלילוני גומי לעבר מפירי הסדר, כל עוד התקיימו כל התנאים המצטברים, שנקבעו בנוהל לשם שימוש באמצעי זה, וביניהם "חשש ממשי לפגיעה בחיי אדם".

כאמור לעיל, בחינת הראיות העלתה, כי אין ראיות מספיקות כדי לשלול ברמה הנדרשת במשפט פלילי את האפשרות שהיה חשש ממשי לחייו של מורשד בעת ששהה סמוך לפנצ'ריה וירה לעבר המתפרעים¹³².

73. עוד נטען בדו"ח עדאלה כי:

"שנית, ייחוס סכנה ממשית לחיי השוטרים כתוצאה מפעילותו של המנוח מופרך, ואינו מבוסס על תשתית עובדתית מינימלית..."¹³³.

בניגוד לנטען, בחומר הראיות עדויות של מספר צעירים תושבי כפר ג'ת אשר נחקרו בתחנת עירון כבר במהלך חודש אוקטובר 2000, בחשד שלקחו חלק בהתפרעות שהיתה בכפר ג'ת, וידו אבנים לעבר השוטרים. **שניים מהם, ראמי סנדין ובלאל ג'רה, אמרו בחקירתם, כי ראו את המנוח מיידה אבנים לעבר השוטרים**¹³⁴. יצוין כי גרסתו של סנדין בחקירתו במשטרת עירון היתה מתפתחת. עם זאת, משהחל לשתף פעולה עם המשטרה, ציין שמות של מספר אנשים שלקחו חלק בהתפרעות, ביניהם המנוח. קשה להעלות על הדעת סיבה בגינה הפליל סנדין את המנוח יחד עם אחרים בעבירה שלא עשה. לפיכך יש בעדות זו, בצירוף עדותו של בלאל ג'רה, על מנת לבסס את העובדה שהמנוח לקח חלק בהתפרעות, בטרם נורה. אמנם בחקירתם במח"ש חזרו עדים אלה מהדברים שאמרו בחקירתם בתחנת עירון, עם זאת, אין בחזרה זו כדי לגרוע ממשקלם הלכאורי של הדברים שנאמרו בחקירתם הראשונה, אשר חייבים להיות מובאים בחשבון בעת הערכת דיות הראיות במבט צופה פני הליך פלילי עתידי.

דברים אלה מקבלים משנה תוקף נוכח עדותו של אבי בר, אשר על עדותו נסמכה הוועדה, אשר ציין כי המנוח לקח חלק פעיל בהתפרעות ואף היה אחד מהמסיתים העיקריים¹³⁵.

74. עוד נטען בדו"ח עדאלה כי:

¹³² ר' התייחסות מפורטת לסוגיה בגוף חוות הדעת.

¹³³ ס' 162 לדו"ח. ר' בהקשר זה אף ס' 163 ו-164.

¹³⁴ ראמי סנדין, הודעתו בתחנת עירון מיום 29.10.00, הודעתו במח"ש מיום 17.5.2004, בלאל ג'רה, אמירתו בתחנת עירון מיום 25.10.2000.

¹³⁵ אבי בר, עדותו בשלב השני בפני הוועדה.

"מח"ש אף מסיקה מראיה מפוקפקת אחת, כמתואר לעיל, את חוקיות הירי הקטלני כלפי המנוח, ראמי ג'רה..."¹³⁶.

לא ברור מדוע מגדיר דו"ח עדאלה את עדויותיהם של תושבי כפר ג'ת שנסקרו לעיל ואת עדותו של אבי בר, שעליו סמכה הועדה, כ"ראיה אחת מפוקפקת". כאמור, מהראיות עולה, כי המנוח לקח חלק בהתפרעות קשה, אשר לפי חומר הראיות שנאסף, העמידה את חיי מורשד בסכנה. בנסיבות אלה, לא ניתן לשלול את האפשרות הסבירה כי הירי לכיוון המתפרעים, ביניהם עמד המנוח, נעשה על מנת לנטרל חשש ממשי לפגיעה במורשד.

חומרת המצב לא הצדיקה שימוש באמצעי זה

"וידגש, לא יכול להיות ספק כי לא התקיים התנאי של "חשש ממשי לפגיעה בחיי אדם", הוא התנאי בנוהל המשטרתי שחייב את המשטרה בתחילת אוקטובר 2000, המאפשר שימוש בירי גומי לעברו של המנוח. בהקשר זה מספיק להפנות לעובדה כי מפקד הכוח בג'ת, אבו ריש, היה מעורב באירוע קשה הרבה יותר באזור אום אלפחם, לפני הגעתו לג'ת, ושבמסגרתו לא בוצע ירי גומי..."¹³⁷.

75. לעניין התקיימותו של החשש הממשי לפגיעה בחיי אדם - ר' התייחסות מפורטת בגוף חוות הדעת.

76. לעניין מעורבותו של אבו ריש באירוע חמור יותר, בו לא נעשה שימוש בגלילוני גומי יצוין, כי הצידוק לעשיית שימוש באמצעי זה נבחן על פי התנאים הקבועים בנוהל, כל מקרה לפי נסיבותיו. אין להקיש מאירוע אחד לאירוע אחר באשר להתקיימותו של החשש הממשי, מה גם שמעדותו של אבו ריש עולה, כי לא מדובר באותו סוג של סכנה. אבו ריש אינו מציין כי הושלכו לעברו אבנים או חפצים אחרים באותו אירוע, ואף אומר כי פתר את הבעיה בהידברות. אבו ריש הוסיף וציין, כי לאחר מכן הבעיה החמירה, אך הוא לא נשאל האם עשה שימוש בגלילוני גומי כשהבעיה החמירה.

עדותו של מורשד עצמו:

"... מעדותו של מורשד עצמו ניתן להסיק בנקל, כי לא התקיימה כל סכנה אשר הצדיקה את הירי הקטלני. לפי הודעתו של מורשד בפני מח"ש, בעת ביצוע הירי הקטלני, בין אם על ידיו ובין אם על ידי מישהו אחר, לא התקיימה סכנה לשוטרים ולאזרחים, בניגוד לאמור בדו"ח מח"ש. לפי מורשד "היה צריך לפזר את ההפגנה..."¹³⁸.

¹³⁶ ס' 165 לדו"ח.

¹³⁷ ס' 166 לדו"ח. בהקשר זה ר' אף ס' 169 לדו"ח.

¹³⁸ ס' 167 לדו"ח.

77. בניגוד לנטען, קריאת מלוא עדותו של מורשד אליה מפנה הדו"ח, מלמדת כי תשובתו של מורשד לחוקר ניתנה תוך התייחסות לשלב בו נסוג מהפנצ'ריה וחבר לכוחות בצומת. תשובתו של מורשד התייחסה לסכנה שנשקפה לכוחות בצומת מצד המתפרעים, שהתרכזו ברחבה של תחנת הדלק, ולא לסכנה שנשקפה לו מצד אותם מתפרעים בעת ששהה באזור הפנצ'ריה.

כאמור, מספר פעמים במהלך חקירתו, הן במח"ש, הן בפני הוועדה, חזר ואמר מורשד, כי הוא חש סכנה לחייו בעת שעמד ליד הפנצ'ריה. גם עדים נוספים העידו בפני הוועדה, כי מורשד היה בסכנת חיים, בעת ששהה ליד הפנצ'ריה.¹³⁹

78. אשר לטענה כי לא היתה סכנה לחיי הנוסעים בכביש, יצויין, כי מהראיות אכן עולה, שבאותה העת לא היתה תנועה של כלי רכב בכביש¹⁴⁰. עם זאת, כאמור לעיל, לא ניתן לשלול את האפשרות הסבירה המשתקפת מחומר הראיות ולפיה נשקפה סכנה למורשד עצמו בעת ששהה באזור הפנצ'ריה, ולפיכך לא ניתן לשלול כי לשימוש בגלילוני גומי באותה עת, היתה הצדקה.

טענות בנוגע לדרך ביצוע הירי

הירי בוצע לעבר הראש

"...מח"ש לא מייחסת שום משקל לעובדה כי המנוח ראמי ג'רה נפגע בעינו, אף על פי שהדבר סותר את הנוהל שחייב את המשטרה בתחילת אוקטובר 2000 לעניין השימוש בירי גומי. נוהל זה קבע במפורש, בין השאר, כי "אין לכוון לראשו של המתפרע"..."¹⁴¹.

79. עוד נכתב בדו"ח, כי מח"ש קובעת שהעובדה שהמנוח נפגע בעינו אינה מלמדת שהירי לעברו בוצע לעבר פלג גופו העליון, שכן כידוע ירי גומי אינו מדויק וגם ירי שמכוון לפרק גוף תחתון עלול לגרום לפגיעה בפלג גוף עליון. לטענת הדו"ח, הדבר סותר את קביעת וועדת אור אשר קבעה, כי הירי כלפי המנוח היה כאשר הוא עמד מאחורי גדר, במתחם תחנת הדלק, כאשר לא ניתן היה לכוון לעבר פלג גופו התחתון של המנוח¹⁴².

80. באשר לפיזור של כדורי גומי ולכך שירי גם לכיוון נמוך יכול לפגוע בראש, ר' התייחסות מפורטת לסוגיה בגוף חוות הדעת.

81. באשר לטענה כי המנוח עמד מאחורי גדר במתחם תחנת הדלק כאשר נפגע, ולפיכך לא ניתן היה לכוון לפלג גופו התחתון, יוזכר שוב, כי בעדויותיו השונות של אבי בר נטען, כי המנוח עמד בכביש הכניסה לכפר ג'ת כשנפגע. ככל שכך היו פני הדברים – ולא ניתן לשלול זאת על פי

¹³⁹ ר' התייחסות מפורטת לסוגיה זו בגוף חוות הדעת.

¹⁴⁰ על אף שזמן מה קודם לכן, נפצעו נוסעיה של מכונית, אשר נפגעה מאבן שידו המתפרעים.

¹⁴¹ ס' 170 לדו"ח.

¹⁴² ס' 171 לדו"ח.

אמות המידה הנוהגות במשפט פלילי - גופו של המנוח היה חשוף במלואו למורשד שירה מכוון הפנצ'ריה.

טווח הירי

"...מח"ש מרחיקה לכת עוד יותר, כאשר היא קובעת, כי בהנחה שמורשד הוא שירה את כדור הגומי הקטלני לעבר המנוח ראמי ג'רה, וממרחק שהוא פחות מ-40 מ', כלומר אפילו בניגוד לנוהל המשטרתי המחייב באותה עת, עדיין אין זה אומר כי הירי אינו כדן, משום שקשה לאמוד את המרחק בעת הירי בינו לבין המנוח..."¹⁴³.

82. לאור המסקנה בדבר מיקומו האפשרי של המנוח בכביש (בהתאם לגרסת אבי בר), קיימת אפשרות סבירה – ואף ממשית – שהמנוח עמד במרחק העולה על 40 מטרים מהמקום ממנו ירה מורשד. נראה כי אף אם המרחק פחת במעט מהטווח המותר, אין בכך להוכיח ביצוע עבירה פלילית, שכן ועדת אור עצמה קבעה, כי ישנו קושי לדרוש משוטר לאמוד מרחק, ככל שמדובר במרחקים הנופלים במעט מ-40 מ'. כך התייחסה לענין זה ועדת אור, בפרק הכללי שעסק בשימוש בגלילוני גומי¹⁴⁴:

"קושי נוסף, המגביר את הסיכון האמור, קשור ביכולתו של השוטר היורה כדורי גומי לאמוד את המרחק בינו לבין מי שהוא יורה לעברו. גם אם נקבע בהוראות מרחק מינימלי ראוי, שירי מעבר לו אינו יוצר סיכון לפגיעה קשה וחמורה, עדיין קיימת סכנה של ירי מטווח קצר מהמותר, בשל טעות באמדן המרחק על ידי היורה. משימה לא קלה היא לאמוד מרחק ולקבוע אם המטרה נמצאת במרחק 40, 30 או 50 מטר מהיורה. הדבר אינו קל גם בתנאי מעבדה. הדבר בוודאי קשה עוד יותר, אם אין מתאמנים באימונים של ממש לצורך רכישת מיומנות באמדן מרחקים. אכן, גם לאחר אימונים, טעויות בכגון דא הן לא-פעם אנושיות וסבירות. יש לזכור, שירי של גומי מתבצע בדרך כלל בעת עימותים לא-קלים של שוטרים עם מתפרעים. במצבים אלה, חשש, לחץ ופחד של השוטר היורה, עלולים להשפיע עליו ועל יכולתו להתרכז ולאמוד מרחקים באופן מדויק. בנסיבות כאלה, גובר החשש לטעות באמדן. לכך יש להוסיף, שהירי נעשה לעתים גם בעת תנועה, בין תנועה של היורה ובין תנועה של איש המטרה, כך שלעתים, תוך שניות בודדות, גדלים מרחקים או קטנים במידה ניכרת. גם בכך יש כדי להגדיל את החשש של ירי ממרחק קטן מהמותר, ירי אשר יש לו פוטנציאל קטלני."

מקום עמידתו של המנוח בעת שנפגע

"דו"ח מח"ש קובע כי קיים ספק באשר למיקומו של המנוח בעת הריגתו, אם במתחם תחנת הדלק או שמא על הכביש הראשי. ספק זה משמש את מח"ש בטענה, כי המרחק שבין המנוח לירי, גם אם היה של ראשד, יכול להיות כ-47 מ', כלומר מעל המרחק המינימאלי המותר לירי גומי (40 מ'), ומכאן שהירי מוצדק"¹⁴⁵.

¹⁴³ ס' 172 לדו"ח

¹⁴⁴ עמ' 435 לדו"ח ועדת אור.

¹⁴⁵ ס' 159 לדו"ח. ר' בהקשר זה גם ס' 175 ו-176 לדו"ח.

83. ר' התייחסות מפורטת לסוגיה זו בגוף חוות הדעת.

84. בנוגע לעדותו של אבי בר באשר למקום עמידתו של המנוח בעת שנורה, יש לציין כי כבר בפעם הראשונה שבר נחקר על ידי הוועדה, כעד שהוזמן על ידי הוועדה, ולא כעד מטעם מורשד, אמר בר, כי המנוח עמד: **"לא, לא מאחורי החומה, הוא היה בכביש בזוית אלכסונית לכיוון של ראשד"**. מכאן עולה שבניגוד לנטען בדו"ח של עדאלה, אבי בר מעולם לא מיקם את המנוח, בעת שנפגע, באותו המקום בו מיקמו אותו תושבי ג'ת, מיקום שנתקבל על דעתה של וועדת אור.

שקרינו של מורשד

"כל הראיות החד משמעיות מצביעות על ירי לא חוקי שביצע מורשד, אשר גרם להריגתו של המנוח, ראמי ג'רה. בנוסף לכל העדויות והראיות המוכיחות זאת, קיימות סתירות רבות ומהותיות בגרסאות שמסר מורשד עצמו בכל האמור לירי הקטלני שבוצע על ידו. סתירות ברורות ובלתי מוסברות, אשר רק מהדקות את המסקנה הברורה בדבר אשמתו של מורשד בהריגת המנוח ראמי ג'רה"¹⁴⁶.

85. אכן, כפי שכבר צוין, קיים חשד סביר שאכן מורשד הוא שירה ופגע במנוח. כמו כן, ישנן סתירות בעדויותיו השונות של מורשד, באשר למועד בו ירה ולמקום ממנו ירה¹⁴⁷ המגבירות את עוצמת החשדות נגדו. עם זאת, מהניתוח המפורט בחוות הדעת לעיל, עולה כי החשד אינו נתמך בראיות מספיקות המצביעות על קשר סיבתי בין הירי שביצע מורשד לבין מות המנוח, נוכח ביצוע ירי מקביל אותה עת ע"י שוטרים נוספים. כמו כן, כפי שהובהר, אין ראיות מספיקות לכך שמורשד ביצע ירי לא חוקי בנסיבות הענין המורכבות, ומסקנתנו היא כי מארג הראיות הכולל אינו כולל ראיות מספיקות המבססות את אחריותו בפלילים.

¹⁴⁶ ס' 185 לדו"ח.

¹⁴⁷ ר' התייחסות בעמ' 16-20 לעיל.

סיכום

86. ביום 1.10.00 היו התפרעויות בכפר ג'ת, אשר הובילו לעימותים קשים עם כוחות המשטרה שהגיעו למקום. במהלך עימותים אלה ירו השוטרים גלילוני גומי לעבר המתפרעים, ואחד המתפרעים נפצע בעינו ונהרג.

הרושם שנתקבל מקריאת מכלול הראיות הוא שהשוטרים שהיו בצומת, ראו בכדורי הגומי אמצעי לפיזור הפגנות, מבלי לקחת בחשבון את הסכנה הטמונה בשימוש בגומי, ומבלי שהיו ערים להנחיות הדורשות קיום חשש ממשי לפגיעה בחיים לצורך שימוש כאמור, ולכן בהחלט יתכן שהשימוש באמצעי פוגעני זה נעשה שלא במשורה. עם זאת, מדובר בכשל מערכתי רחב אשר ועדת החקירה התייחסה אליו והמשטרה הפיקה ממנו לקחים במישור הערכות עתידית לעימות עם מפגינים ומפירי סדר.

87. בצד זאת, לא נמצאו ראיות מספיקות לצורך נקיטת הליך פלילי, המאפשרות להוכיח כי המנוח נהרג כתוצאה מירי של שוטר ספציפי, לרבות ראשד מורשד, הגם שקיים חשד סביר, כי הוא שגרם למות המנוח. יתרה מכך, אף אם ניתן היה לקבוע כי ישנן ראיות מספיקות להוכחת הקשר סיבתי בין הירי שביצע מורשד לבין מותו של המנוח, עדיין קיים קושי בהעמדת מורשד לדין. זאת משום שישנן ראיות המבססות לכל הפחות אפשרות סבירה שבהיותו בפנצ'ריה נקלע מורשד לסכנה ממשית לפגיעה בגופו. בנסיבות אלה, אין ראיות מספיקות כדי להוכיח שעצם השימוש בגלילוני גומי לא היה מוצדק בנסיבות הענין. אשר לשאלת טווח הירי, נוכח הצבעתו של אבי בר בעת חקירתו במח"ש על המקום בו עמד המנוח בעת שנורה, שהבהירה כי המרחק בין המנוח למורשד – לפי שיטה זו – היה לכאורה בטווח שמעל 40 מ', ולאור העובדה שעדות זו שמשה כנדבך מרכזי בממצאי הוועדה, לא נמצאה הצדקה לפצל בין רכיבי עדותו של בר, ומשכך, אין ראיות מספיקות להוכיח ברמה הנדרשת במשפט פלילי, שהטווח בין מורשד למנוח היה קטן מ-40 מ'. יודגש כי דו"ח ההצבעה שנערך עם בר, לא היה בפני הוועדה בעת שקבעה כי המרחק היה קטן מ-40 מ'.

88. בנוסף, אף אם ניתן היה לקבוע כי ישנן ראיות מספיקות לכך שמורשד ירה שלא מתוך סכנה לחייו, ופגע במנוח, כל עוד קיימת אפשרות סבירה בחומר הראיות שהירי בוצע במסגרת הטווח המותר, ישנו קושי מהותי להטיל אחריות פלילית בגין ירי זה; זאת מאחר שמחומר הראיות עולה כי מורשד קיבל פקודה מאבו ריש לפזר את ההתפרעות, לרבות באמצעות גלילוני גומי, הוראה שהיתה מקובלת באותה עת במשטרה בנסיבות דומות. כיוון שאין בסיס משפטי למסקנה כי המדובר בפקודה בלתי חוקית בעליל, וכיוון שהמדובר בפעולה שלא סתתה לכאורה מהנהוג במשטרה באותה עת, נראה כי גם מטעם זה לא ניתן יהיה להעמיד את מורשד לדין על ביצוע פקודה זו.

אשר על כן המלצתנו היא להותיר את החלטת מח"ש על גניזת התיק בעינה.